

Hoogbegaafd; probleem of gave?

Een onderzoek over de wijze waarop leerkrachten onderwijs kunnen bieden aan (hoog)begaafde leerlingen.

Naam student:	Irene Kooiman
Student nummer:	S1052267
E-mail adres:	irene.kooiman@windesheim.nl
Module:	Praktijkgericht onderzoek
Module code:	ENSO-PGO
Opleidingstraject:	Master SEN – gespecialiseerd leraar zorg PO
Cursusplaats:	Groningen
Docent:	M. Punter
Onderzoeksbegeleider:	T. van Bruggen
Datum:	2 juli 2012

Voorwoord

De titel van dit onderzoek luidt: 'Hoogbegaafd; probleem of gave?'. De keuze voor deze titel komt voort uit de wijze waarop (hoog)begaafde leerlingen worden benaderd in het onderwijs. In hoeverre bieden leerkrachten van OBS Karrepad de (hoog)begaafde leerlingen in hun klas het onderwijs dat ze nodig hebben? Worden deze kinderen gezien als een probleem in de klas, of wordt hun gave optimaal benut en krijgen ze de kans om zich te blijven ontwikkelen? Deze kinderen verdienen passende begeleiding dat aansluit bij hun behoeften. De afbeelding van de kinderen op een trap staat symbool voor de verschillende niveaus die in een klas aanwezig zijn. Dit onderzoek is een zoektocht naar de wijze waarop de leerkrachten van OBS Karrepad handelen wanneer ze te maken krijgen met (hoog)begaafde leerlingen en naar een handelingswijze die tegemoet komt aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen.

Ik heb dit onderzoek uitgevoerd in opdracht van OBS Karrepad. Deze school was mijn leerwerkplek gedurende één jaar. Op deze school heb ik opdrachten uitgevoerd voor de Master Special Educational Needs (SEN). Ik heb tijdens mijn studie aan de pabo weinig tot geen ervaring opgedaan met het onderwijzen van (hoog)begaafde leerlingen. Dit onderzoek beschouw ik als een perfecte kans om me te verdiepen in de wijze waarop onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen kan worden ingericht en de inzichten uit de literatuur te koppelen aan een praktijksituatie.

Ik heb het onderzoeksproces als zeer leerzaam en uitdagend ervaren. Natuurlijk zijn er ook momenten geweest dat mijn motivatie ver te zoeken was, maar al met al liep het proces vloeiend. Zonder hulp van mijn omgeving was het mij niet gelukt om dit onderzoek uit te voeren. Ik wil daarom een woord van dank uitspreken aan OBS Karrepad voor de mogelijkheid om het onderzoek op de school uit te voeren, aan de leerkrachten en leerlingen die de vragenlijst hebben ingevuld en de leerkrachten die ik mocht interviewen. Ook mijn dank aan Thea van Bruggen voor de coaching tijdens het onderzoeksproces en de hulp bij het opstarten van het onderzoek. Daarnaast wil ik de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier bedanken voor het feit dat ik een bezoek mocht brengen aan de school en daarbij in alle klassen mocht observeren en de leerkrachten, leerlingen en directeur mocht interviewen. Ook een woord van dank aan Marianne Punter voor haar begeleiding vanuit de Master SEN en mijn studiegenoten die mij veelvuldig van feedback hebben voorzien.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting.....	5
1. Inleiding	6
1.1 Verlegenheidssituatie.....	6
1.2 Doelstelling, vraagstelling en onderzoeksvragen	6
1.2.1 Doelstelling van het onderzoek.....	6
1.2.2 Centrale vraagstelling.....	7
1.2.3 Onderzoeksvragen en deelvragen.....	7
1.3 Leeswijzer	8
2. Theoretisch kader	9
2.1 Hoogbegaafdheid	9
2.1.1 Hoogbegaafdheid in onderzoek	11
2.2 Onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen	11
2.2.1 Hoogbegaafdheid in combinatie met een stoornis	11
2.2.2 Onderpresteren	12
2.2.3 Een andere manier van denken.....	12
2.2.4 Leerarrangementen voor (hoog)begaafde leerlingen	13
2.3 Effectieve interventies.....	14
2.4 Leerkraftvaardigheden.....	14
2.5 Geschikte methodes voor (hoog)begaafde leerlingen	15
2.6 Doorgaande leerlijn	15
2.7 Landelijk gestelde eisen.....	15
2.8 Betekenis voor het Karrepad.....	16
3. Methode	17
3.1 Onderzoeksstrategie	17
3.2 Onderzoeksprocedure	17
3.3 Doelgroep	17
3.3.1 Leerkrachten.....	17
3.3.2 Leerlingen	17
3.3.3 Contactpersoon Leonardo school	18
3.3.4 Intern begeleider	18
3.4 Onderzoeksinstrumenten.....	18
3.5 Validiteit	18

4. Resultaten.....	19
4.1 Onderwijs aan (hoog)begaafde kinderen op OBS Karrepad	19
4.1.1 Onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerlingen	19
4.1.2 Middelen op OBS Karrepad	20
4.1.3 Methodes op OBS Karrepad	21
4.1.4 Instructie.....	21
4.1.5 Mening van de leerkrachten	23
4.2 Onderwijs aan hoogbegaafde kinderen op CBS de Zaaier	23
4.2.1 Middelen/methodes op CBS de Zaaier.....	23
5. Conclusie en discussie	25
5.1 Conclusie	25
5.1.1 Aanbevelingen voor OBS Karrepad	26
5.2 Discussie	27
5.2.1 Observaties.....	27
5.2.2 Bezoek aan 'plusklas'	27
5.2.3 Interview met de intern begeleider	28
5.2.4 Opbouw van de vragenlijst.....	28
Literatuurlijst	29
Bijlagen	31
Bijlage 1: Instrumentenmatrix	
Bijlage 2: Overzicht van de uitkomsten van de vragenlijst voor de leerkrachten	

Samenvatting

De aanleiding van dit onderzoek is een vraag van de intern begeleider. Op OBS Karrepad is geen beleid aanwezig dat gericht is op het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen. Niet alle leerkrachten van OBS Karrepad weten hoe ze tegemoet kunnen komen aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. De intern begeleider heeft dit probleemesignaleerd en vindt dat er een beleid moet komen op dit gebied. Dit onderzoek wordt gezien als de basis van het nog te schrijven beleid. Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is dat de leerkrachten van OBS Karrepad een effectieve aanpak hanteren wat betreft het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen en dat ze tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. De centrale vraagstelling is gericht op de wijze waarop leerkrachten tegemoet kunnen komen aan de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Om deze vraag te kunnen beantwoorden heeft er een literatuuronderzoek plaatsgevonden. Daarnaast zijn drie leerkrachten uit de verschillende bouwen geïnterviewd, is er een vragenlijst uitgereikt aan de leerkrachten en aan een select aantal leerlingen, heeft er een methode analyse plaatsgevonden en is er een bezoek gebracht aan de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier. Tijdens dit bezoek is er geobserveerd en hebben er interviews met leerkrachten en leerlingen plaatsgevonden. Dit onderzoek is praktijkgericht en is een combinatie van een survey onderzoek en een evaluatieonderzoek.

Uit de resultaten blijkt dat er op OBS Karrepad veel verschillende middelen/methodes worden ingezet om tegemoet te komen aan de behoeften van de (hoog)begaafde leerlingen. Welke methodes/middelen er in een klas ingezet worden is leerkrachtafhankelijk, hier zijn geen schoolbrede afspraken over gemaakt. Door de afwezigheid van methodes/middelen voor (hoog)begaafde leerlingen die in alle klassen worden ingezet, is er geen sprake van een doorgaande leerlijn voor deze leerlingen. De leerlingen krijgen elk jaar met nieuwe methodes te maken, waardoor de ontwikkeling van deze leerlingen niet goed gemeten kan worden.

De leerkrachten van OBS Karrepad hebben een goed beeld van aspecten waar een methode aan moet voldoen om tegemoet te komen aan de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Uit de antwoorden van de vragenlijst en de interviews blijkt dat veel leerkrachten waarde hechten aan het feit dat een methode uitdagend is en aansluit bij de meervoudige intelligenties van Gardner. Deze aspecten komen ook terug in de literatuur (Drent & van Gerven, 2007; Landelijk informatie Centrum Hoogbegaafdheid [LICH], 2012).

Uit de antwoorden van de vragenlijst en de interviews blijkt dat er wel een eenheid bestaat op de school wat betreft de wijze waarop er instructie wordt gegeven aan (hoog)begaafde leerlingen. De meeste leerkrachten van de onder- en middenbouw laten de (hoog)begaafde leerlingen meedoen met de klassikale instructie, omdat zij vinden dat de instructie de basis is voor elk kind. In de bovenbouw worden de kinderen niet verplicht om mee te doen met de klassikale instructie. Wind en Feenstra (2003) omschrijven verschillende denkwijzen van (hoog)begaafde leerlingen. Door geen differentiatie aan te brengen in de wijze van de instructie, komen de leerkrachten niet tegemoet aan de verschillende denkwijzen van (hoog)begaafde leerlingen. Op OBS Karrepad zou meer gedifferentieerd kunnen worden in de instructie.

Het bezoek aan de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier heeft inzicht gegeven in diverse aanpakken, middelen en methodes die ingezet kunnen worden bij het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen. Daar werken de leerlingen van toets naar toets en krijgen ze oefenstof aangeboden over onderwerpen die ze nog niet goed beheersen. Dit zou ook een goede vorm kunnen zijn om op OBS Karrepad in te voeren. De leerlingen hoeven op deze wijze niet onnodig te oefenen met leerstof dat al beheerst wordt. Hierdoor blijft het onderwijs uitdagend en dit voorkomt onderpresteren (Kaufmann, 1991; Drent & van Gerven, 2007)

1. Inleiding

Dit onderzoek is gericht op de wijze waarop de leerkrachten van OBS Karrepad tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Het doel van dit onderzoek is dat er een beleid geschreven wordt, gericht op de omgang met (hoog)begaafde leerlingen en dat er gehandeld wordt naar dit beleid. De leerkrachten van OBS Karrepad kunnen door het beleid na te streven effectief onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen bieden en tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van deze leerlingen.

1.1 Verlegenheidssituatie

OBS Karrepad is een openbare basisschool en staat in de Korrewegwijk in Groningen. Op de school zitten kinderen uit wijk *De Hoogte*, *Korrewegwijk* en *Indische buurt*. Dit zijn krachtwijken. Er wonen veel eenoudergezinnen en multi-problem gezinnen in deze wijken. Een aantal leerlingen komt ook uit een nieuwbouwwijk bij de Hunze. Hier wonen vooral tweeverdieners en dit zijn koophuizen. Dit zorgt voor een diverse populatie op de school.

Op OBS Karrepad is nog geen beleid voor (hoog)begaafde leerlingen. Hoe deze kinderen uitgedaagd en gestimuleerd worden is leerkrachtafhankelijk. Veel leerkrachten weten niet hoe ze passend onderwijs kunnen bieden aan (hoog)begaafde leerlingen.

De intern begeleider heeft dit probleem gesignaleerd en aangestuurd op een onderzoek naar de wijze waarop er op OBS Karrepad tegemoet gekomen wordt aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Dit onderzoek wordt gezien als de basis van een nog te schrijven beleid over het onderwijzen van (hoog)begaafde leerlingen.

In dit onderzoek wordt gesproken van (hoog)begaafde leerlingen. De keuze voor deze term komt voort uit het feit dat er op OBS Karrepad geen leerlingen zitten waarbij hoogbegaafdheid geconstateerd is. Er zitten echter wel veel slimme en meer begaafde kinderen op de school. Met de term (hoog)begaafde leerlingen worden alle kinderen die op een hoger niveau dan de gemiddelde leerling van OBS Karrepad functioneren bedoeld. Dit kan per vakgebied bekeken worden, maar dit kunnen ook leerlingen zijn die op meerdere vakgebieden uitblinken.

1.2 Doelstelling, vraagstelling en onderzoeksvragen

In deze paragraaf worden achtereenvolgens de doelstelling, centrale vraagstelling en onderzoeksvragen van het onderzoek beschreven. De doelstelling wordt gezien als het uiteindelijke doel dat bereikt gaat worden na de uitwerking van het beleid over het onderwijzen van (hoog)begaafde leerlingen. De centrale vraagstelling staat centraal in dit onderzoek. De onderzoeksvragen en de daarbij passende deelvragen leiden tot een antwoord op de centrale vraagstelling.

1.2.1 Doelstelling van het onderzoek

Doelstelling van het onderzoek

De leerkrachten van OBS Karrepad hanteren een effectieve aanpak wat betreft het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen, waarin deze leerlingen uitgedaagd en gestimuleerd worden om zich te ontwikkelen.

1.2.2 Centrale vraagstelling

Centrale vraagstelling

Op welke manier kan er op OBS Karrepad onderwijs gegeven worden dat aansluit bij de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen?

1.2.3 Onderzoeksvragen en deelvragen

Onderzoeksvraag 1:

Welke informatie geeft de literatuur over een effectieve aanpak in het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen?

- 1.1 Wat zijn '(hoog)begaafde' kinderen volgens de literatuur?
- 1.2 Welke interventies blijken effectief om in te spelen op de behoeften van (hoog)begaafde kinderen in het onderwijs?
- 1.3 Over welke vaardigheden moet een leerkracht beschikken om onderwijs te geven dat aansluit bij de behoeften van (hoog)begaafde leerling?
- 1.4 Welke wijze van instructie blijkt effectief voor (hoog)begaafde leerlingen?
- 1.5 In hoeverre is een doorgaande leerlijn betreffende het aanbod van activiteiten aan (hoog)begaafde leerlingen van belang voor de ontwikkeling van deze leerlingen?
- 1.6 Welke eisen worden er landelijk gesteld om tegemoet te komen aan de behoeften van (hoog)begaafde kinderen in het basisonderwijs?

Onderzoeksvraag 2:

In hoeverre wordt het huidige onderwijs op OBS Karrepad afgestemd op de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen?

- 2.1 Welke specifieke onderwijsbehoeften hebben (hoog)begaafde leerlingen?
- 2.2 Welke middelen worden ingezet op OBS Karrepad om tegemoet te komen aan de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen?
- 2.3 In hoeverre sluiten de methodes waarmee gewerkt wordt op OBS Karrepad aan bij de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen?
- 2.4 Op welke wijze wordt er instructie gegeven aan (hoog)begaafde leerlingen op OBS Karrepad en verschilt deze instructie met de instructie aan de andere leerlingen?
- 2.5 In hoeverre is er sprake van een doorgaande lijn betreffende het aanbod van activiteiten aan (hoog)begaafde leerlingen op OBS Karrepad?
- 2.6 Wat vinden de leerkrachten op OBS Karrepad van hun aanpak aan (hoog)begaafde leerlingen en wat verwachten zij van een beleid betreffende het onderwijs aan begaafde leerlingen?

Onderzoeksvraag 3:

Wat is de visie van scholen in de gemeente Groningen waar gewerkt wordt met een programma voor (hoog)begaafde leerlingen?

- 3.1 Welke middelen worden ingezet op scholen in de gemeente Groningen met een programma voor (hoog)begaafde leerlingen om tegemoet te komen aan de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen?
- 3.2 In hoeverre sluiten de methodes waarmee gewerkt wordt op scholen in de gemeente Groningen met een programma voor (hoog)begaafde leerlingen aan bij de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen?
- 3.3 In hoeverre is er op scholen in de gemeente Groningen met een programma voor (hoog)begaafde leerlingen sprake van een doorgaande lijn betreffende het aanbod van activiteiten aan (hoog)begaafde leerlingen?

1.3 Leeswijzer

Er heeft een literatuuronderzoek plaatsgevonden gericht op het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen. Dit literatuuronderzoek is verwerkt in het theoretisch kader, hoofdstuk 2 van dit verslag. In hoofdstuk 3 van dit verslag wordt de methode van het onderzoek beschreven. Er wordt in dit hoofdstuk aandacht besteed aan de onderzoeksstrategie, de doelgroep en de onderzoeksmiddelen. De antwoorden uit de interviews met de leerkrachten, de resultaten van de vragenlijst voor de leerkrachten, de uitkomsten van de methode analyse en de observaties zijn verwerkt in het resultaten hoofdstuk. Dit is hoofdstuk 4 van dit verslag. De theoretische inzichten uit hoofdstuk 3 worden gekoppeld aan de praktische inzichten (resultaten) uit hoofdstuk 4. Dit vormt de conclusie en dit wordt beschreven in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 5 bestaat uit twee delen. Naast de conclusie is hier ook ruimte voor de discussie. In de discussie worden belemmerende factoren die zich tijdens het onderzoeksproces hebben voorgedaan beschreven.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden de kernbegrippen die van belang zijn voor dit onderzoek omschreven. Deze kernbegrippen vormen de basis van het onderzoek en sluiten aan bij de centrale vraagstelling. Allereerst zal er aandacht besteed worden aan het begrip *hoogbegaafdheid*. Dit begrip wordt vanuit verschillende visies belicht. Daarna volgt een omschrijving van specifiekere kernbegrippen om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen.

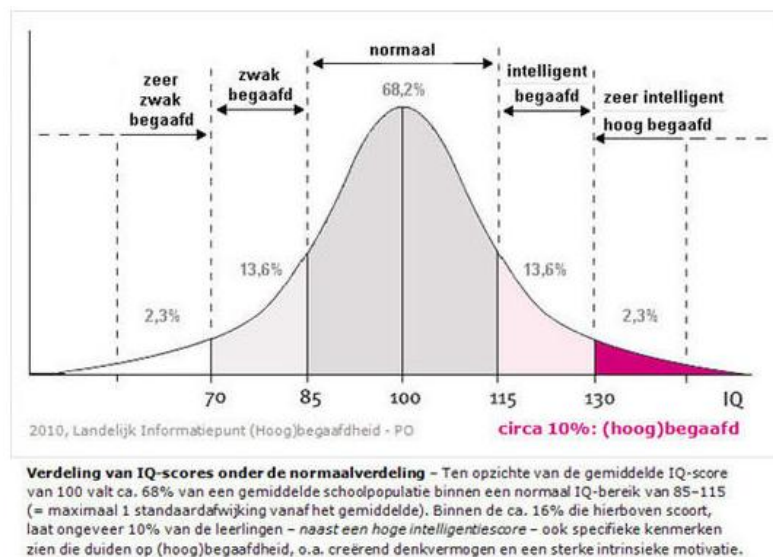
2.1 Hoogbegaafdheid

Er bestaan verschillende definities van het begrip 'hoogbegaafdheid'. In de praktijk wordt hoogbegaafdheid in vrijwel alle gevallen gekoppeld aan het Intelligentie Quotiënt (IQ). In figuur 1 staan de IQ waarden volgens Resing en Blok (2002).

>130	Hoogbegaafdheid
120 – 130	Begaafd
110 – 120	Bovengemiddeld
90 – 110	Gemiddeld
80 – 90	Beneden gemiddeld
70 – 80	Zwakbegaafd

Figuur 1: IQ waarden volgens Resing en Blok (2002)

Wanneer het IQ van een aantal mensen bekend is, kan dit weergegeven worden in een schema zoals in figuur 2. De waarden van figuur 2 komen niet exact overeen met de waarden uit figuur 1. Wel is in deze grafiek te zien dat de gemiddelde mens normaal begaafd is en dat slechts een klein gedeelte van de bevolking hoogbegaafd is.

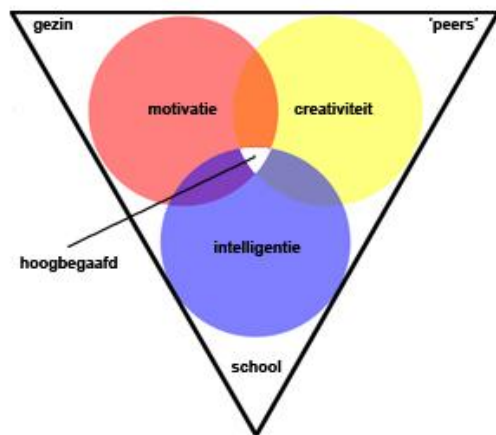

Figuur 2: schema IQ (Landelijk Informatie Punt Onderwijs, Hoogbegaafdheid en Excellentie [SLO], 2012)

Psychon (2012) hanteert de volgende definitie van hoogbegaafdheid voor in de onderwijspraktijk: 'Een kind is hoogbegaafd wanneer het op school uitzonderlijke prestaties levert, ofwel in staat lijkt om op school uitzonderlijke prestaties te leveren.'

De definitie die Psychon hanteert komt voort uit het Triadisch model van Renzulli en Mönks (figuur 3)

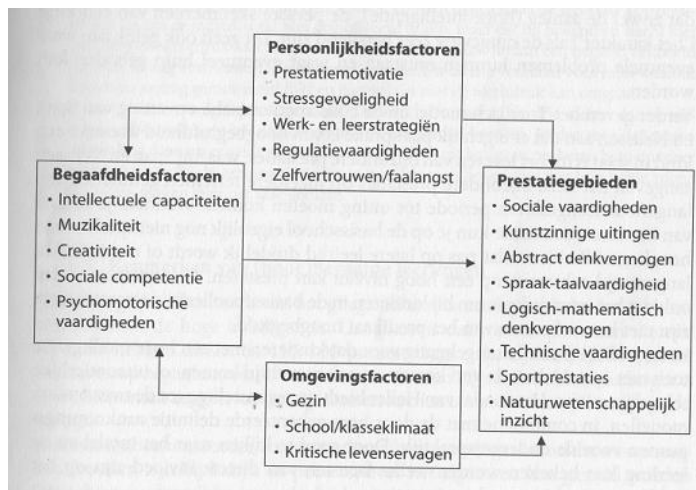
(Renzulli, Reis & Smit, 1981). Het Triadisch model gaat uit van de persoonskenmerken van een kind (motivatie, creativiteit) die samen met de factoren uit de omgeving van het kind (gezin, school, 'peers') bepalen of de hoge intelligentie tot uiting komt als hoogbegaafdheid. Onder creativiteit verstaat Renzulli dat een kind zelfstandig kan denken en zelf originele oplossingen kan vinden (Wind & Feenstra, 2003). *'Pas bij een goed samenspel van deze zes genoemde factoren kan hoogbegaafdheid zich ontwikkelen, respectievelijk realiseren in de vorm van bijzondere prestaties'* (Drent & van Gerven, 2007, p. 5).

Figuur 3: Het Triadisch model van Renzulli en Mönks in van de Ven (2012)

In de jaren na de totstandkoming van dit model zijn er andere elementen aan het Triadisch model toegevoegd en zijn er nieuwe modellen en denkwijzen ontstaan (Drent & van Gerven, 2007). Zo beschrijven Span en Nelissen (2000) hun visie op hoogbegaafdheid. Zij stellen dat er pas van hoogbegaafdheid gesproken kan worden wanneer een kind gedurende een lange tijd op hoog niveau prestaties levert op verschillende gebieden, zoals school, sport, sociale vaardigheden enzovoorts. Bovendien moet het hoogbegaafde kind volgens Span en Nelissen beschikken over metacognitieve vaardigheden. Dit zijn denkactiviteiten waarmee het kind zijn eigen denk- en leerprocessen kan reguleren (Drent & van Gerven, 2007). De nadruk wordt in de visie van Span en Nelissen gelegd op de intrinsieke motivatie van de leerling. Deze visie sluit aan bij het constructivisme.

Een model dat is ontstaan na het Triadisch model, is het Multifactoren model van Heller (figuur 4). Dit model is een verbinding tussen het Triadisch model van Renzulli en Mönks en de theorie over meervoudige intelligenties van Gardner. Heller stelt dat hoogbegaafde mensen op grond van hun aanleg en een stimulerende omgeving gemakkelijker dan gemiddeld begaafde mensen tot uitzonderlijke prestaties kunnen komen (Drent & van Gerven, 2007). De begaafdheids-, persoonlijkheids-, omgevingsfactoren en de prestatiegebieden zijn van belang bij het ontwikkelen van hoogbegaafdheid.

Figuur 4: Multifactorenmodel van Heller (Drent en van Gerven, 2007, p. 9)

2.1.1 Hoogbegaafdheid in onderzoek

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is het van belang dat er een duidelijke definitie van hoogbegaafdheid gehanteerd wordt. Tijdens de observaties en interviews wordt er naast het leerling en leraar gedrag ook gekeken naar de omgevingsfactoren, zoals deze aan bod komen in het Triadisch model en het Multifactoren model. Hoogbegaafdheid heeft veelal te maken met de intrinsieke motivatie van de leerling en daarom is het afnemen van een vragenlijst voor de leerlingen van belang, om hun behoeften goed in kaart te kunnen brengen.

2.2 Onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen

In paragraaf 1 wordt hoogbegaafdheid belicht vanuit meerdere modellen uit de literatuur. Hier zijn een aantal behoeften uit op te maken. Zo hechten het Renzulli en Mönks (Triadisch model) en Heller (Multifactoren model) waarde aan de invloed van de omgeving. Span en Nelissen (2000) stellen dat hoogbegaafdheid vanuit het kind komt.

Geen kind is hetzelfde. Dit geldt ook voor (hoog)begaafde leerlingen. De kop van deze paragraaf suggereert dat alle (hoog)begaafde leerlingen dezelfde onderwijsbehoeften hebben, dit is niet mogelijk. (Hoog)begaafdheid kan zich op diverse manieren uiten. Zo kan (hoog)begaafdheid tot uiting komen in combinatie met een andere stoornis. Ook is het zo dat niet alle (hoog)begaafde leerlingen excellent presteren. Veel van hen zijn onderpresteerders. Tevens wordt er in deze paragraaf ingegaan op de verschillende denkwijzen van (hoog)begaafde leerlingen. Deze denkwijzen zijn van invloed op de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerlingen.

2.2.1 Hoogbegaafdheid in combinatie met een stoornis

Naast hoogbegaafdheid uiten zich vaak leerstoornissen. Dit heeft te maken met een disharmonisch intelligentie profiel van de leerling ('leerstoornissen (her)kennen en aanpakken', n.d.). Dit betekent dat er een verschil is tussen de verbale en de performale prestaties van de leerling (Meijer, 2008). Een hoogbegaafde leerling kan zwak presteren op een aantal factoren (lees-, spelling-, rekenvaardigheden, concentratie, organisatorische vaardigheden enzovoorts). Aan deze zwakke prestaties kunnen stoornissen verbonden worden (ADHD, ADD, autismespectrumstoornissen enzovoorts). Of het kind daadwerkelijk een stoornis heeft, hangt af van de problematiek van de leerling. Vaak is het zo dat een leerling die zwak presteert op een aantal factoren dit compenseert met factoren waar het bovengemiddeld op presteert ('leerstoornissen (her)kennen en aanpakken', 2012). Om ervoor te zorgen dat (hoog)begaafde leerlingen zich blijven ontwikkelen is het van belang dat deze leerlingen worden uitgedaagd. (Hoog)begaafde leerlingen hebben evenals de andere leerlingen behoefte aan een duidelijke structuur. Bovendien is het voor een (hoog)begaafde leerling

met een andere stoornis van belang dat het passende begeleiding krijgt, om te voorkomen dat deze leerlingen een laag zelfbeeld of andere problemen krijgt.

2.2.2 Onderpresteren

Niet alle (hoog)begaafde leerlingen presteren bovengemiddeld. Een aantal (hoog)begaafde leerlingen is een onderpresteerder in meerdere of mindere mate. *'Onderpresteren is langdurig minder presteren dan op grond van iemands capaciteiten verwacht zou mogen worden'* (Kaufmann, 1991, zoals geciteerd in Drent & van Gerven, 2007, p. 121). Drent en van Gerven (2007) onderscheiden twee soorten onderpresteerders: relatieve onderpresteerders en absolute onderpresteerders.

Relatieve onderpresteerders zijn leerlingen die op een lager niveau presteren dan ze eigenlijk kunnen, maar die niet opvallen in de klas. Vaak is het ook de intentie van deze leerlingen om niet op te vallen in de klas op het gebied van hun prestaties. Absolute onderpresteerders zijn leerlingen die zelfs onder het klassengemiddelde presteren. Vaak is er bij deze leerlingen een gebrek aan motivatie. Onderpresteren kan komen doordat het kind zich ongelukkig voelt of door lichamelijke of psychische klachten (Drent & Van Gerven, 2007). Drie oorzaken waardoor onderpresteren kan ontstaan:

'1. Aangeboren oorzaak (het kind is lui);

2. Een te laag niveau;

3. Leerstof die niet aanspreekt' (Landelijk informatie centrum hoogbegaafdheid, stichting Plato, 2012).

Wanneer een leerling, waarvan bekend is dat deze leerling (hoog)begaafd is, onderpresteert kan deze leerling beter een klas overslaan om weer plezier te krijgen in het leren. Hier moet wel enige begeleiding mee gepaard gaan ('leerstoornissen (her)kennen en aanpakken', 2012). Het kan echter ook zo zijn dat de leerling niet veel hinder ondervindt van het onderpresteren en tijdelijk op een lager niveau presteert.

Veel hoogbegaafde leerlingen die onderpresteren hebben geen plezier meer in het naar school gaan. *'Onderpresteerders zijn gefrustreerde genieën'* (Landelijk informatie centrum hoogbegaafdheid, stichting Plato, 2012).

2.2.3 Een andere manier van denken

Wind en Feenstra (2003) beschrijven verschillende denkwijzen die typerend zijn voor het (hoog)begaafde kind. Een (hoog)begaafd kind denkt op een andere wijze dan zijn leeftijdsgenoten en beschikt over extra denkvermogen. Het is aan de leerkracht om zoveel mogelijk bij deze denkwijzen aan te sluiten.

Constant denken: Het (hoog)begaafde kind is soms wat verstrooid, dit heeft te maken met het feit dat het (hoog)begaafde kind constant denkt. Waar leeftijdsgenoten nadenken bij een som, of andere opdracht denkt het (hoog)begaafde kind altijd na. Hij observeert, bestudeert en analyseert alles om zich heen. Een leerkracht moet ervoor zorgen dat de (hoog)begaafde leerling uitgedaagd blijft, zodat het zich kan focussen op de opdrachten.

Associatief denken: Het (hoog)begaafde kind kan meer details onthouden en gemakkelijker verbanden leggen tussen deze details dan andere kinderen. Een valkuil kan zijn dat het (hoog)begaafde kind verbanden legt tussen niet relevante zaken. Bijvoorbeeld: de schoolbel gaat, thuis hebben we een deurbel enzovoorts. Ook bij deze denkwijze is het van belang dat de leerkracht de (hoog)begaafde leerling leerstof aanbiedt dat aansluit bij de belevingswereld van het kind en uitdagend is, zodat het kind zich kan focussen op de opdracht.

Lineair denken: Niet alle (hoog)begaafde leerlingen denken associatief. Een aantal (hoog)begaafde leerlingen denkt lineair. Deze kinderen zijn heel goed in staat om zaken in een goede tijdsvolgorde te leggen.

Beeldend denken: Veel (hoog)begaafde leerlingen denken in beelden. Het denkproces kan hierdoor erg snel gaan. Echter, wanneer deze leerlingen leerstof zonder afbeeldingen voor zich krijgen, is dit

extra moeilijk. Het is voor deze leerlingen belangrijk om te werken met kleuren en pictogrammen in de klas.

Abstract denken: (Hoog)begaafde leerlingen verliezen niet snel het overzicht. Ze kunnen vaak grote denkstappen maken. Een nadeel van deze denkwijze is dat de leerstof die in kleine stapjes aangeboden wordt vaak snel wordt begrepen en dus saai is. Voor deze leerlingen zal het compacten van de leerstof zinvol zijn (Drent & van Gerven, 2007). De leerstof wordt dan aangepast, zodat het beter aansluit bij de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Deze leerlingen hoeven dan niet alle tussenstapjes te maken, maar kunnen eerder door met een volgende opdracht.

Creatief denken: Een (hoog)begaafd kind is in staat om snel een oplossing te bedenken voor een probleem. Het is voor deze leerling echter lastig om deze oplossing los te laten wanneer een andere oplossing effectiever blijkt. Ook beschikken (hoog)begaafde kinderen vaak over een grote fantasiewereld en humor.

Topdown denken: (hoog)begaafde kinderen denken vaak van abstract naar gedetailleerd. Deze kinderen vinden het prettig om de lesstof in één keer aangeboden te krijgen in plaats van in kleine stapjes. Zij zoomen liever later in op de stappen die zij ingewikkeld vinden. Deze manier van denken wordt in de praktijk vaak niet gewaardeerd. In de praktijk moeten (hoog)begaafde leerlingen vaak dezelfde stappen volgen als de andere leerlingen. Dit kan ervoor zorgen dat de (hoog)begaafde leerling zijn geduld verliest.

2.2.4 Leerarrangementen voor (hoog)begaafde leerlingen

Om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen (uitgaande van bovenstaande denkwijzen) kan de leerkracht de leerstof aanpassen. Mooij, Hoogeveen, Driessen, van Hell en Verhoeven (2007) omschrijven vier vormen van leerarrangementen. Deze leerarrangementen behoren tevens tot de effectief gebleken interventies die ingezet kunnen worden ten behoeve van de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerling.

Verrijking

‘Verrijking houdt in dat extra educatieve ervaringen worden aangeboden, zonder een leerling in een hoger schooljaar te plaatsen’ (Hoogeveen et al., 2004, p.16). Verrijking is onder te verdelen in verdiepings- en verbredingsstof. Bij veel methodes hoort een plusboek of extra opdrachten die gemaakt kunnen worden als de leerling klaar is met het verplichte werk. Deze materialen kunnen ook ingezet worden voor (hoog)begaafde leerlingen. Vaak zijn de opdrachten uit een plusboek op een hoger niveau dan de opdrachten uit het standaard lesboek. De opdrachten uit het plusboek en extra opdrachten behoren tot de verdiepingsstof.

‘Onder verbredingsstof verstaan we die leerstof die een aanvulling op de kerndoelen van het basisonderwijs vormt’ (van Gerven, 2001b, zoals geciteerd in Drent & van Gerven, 2007, p. 68).

Verrijking is van belang voor het (hoog)begaafde kind, omdat het door de verrijkingsstof tot zich te nemen een brede kennisbasis ontwikkelt en niet te ver voor gaat lopen op zijn leeftijdsgenoten.

Wanneer er geen verrijking plaats zou vinden, zou vervroegde doorstroming onvermijdelijk zijn (Drent & van Gerven, 2007).

Compacten van de leerstof

‘Compacting is een vorm van differentiatie in het leerstofaanbod, dat maakt dat er verschillen gaan ontstaan tussen leerlingen in de manier waarop ze het reguliere leerstofaanbod verwerken’ (Drent & van Gerven, 2007, p. 52). Er zijn twee vormen van compacting, namelijk: Individueel en schoolbreed. Individuele compacting is gericht op de prestaties van één leerling en komt tegemoet aan de onderwijsbehoeften van die ene leerling. Schoolbrede compacting krijgt vorm als een leerlijn die schoolbreed gehanteerd wordt. Door de leerstof te compacten wordt aangesloten bij de denkwijze ‘abstract denken’. Vaak wordt de leerstof in kleine stappen uitgediept. (Hoog)begaafde leerlingen kunnen grote denkstappen maken. Door de leerstof te compacten wordt vermeden dat het kind zich

gaat vervelen en gedemotiveerd raakt. De leerstof blijft op deze manier uitdagend (Drent & van Gerven, 2007).

Plusgroep

(Hoog)begaafde leerlingen kunnen een deel van de week les krijgen in een 'plusklas'. Zij worden dan op een aantal vaste momenten in de week uit de reguliere klas gehaald. Uit internationaal onderzoek van de Radboud Universiteit Nijmegen (2007) blijkt dat de schoolprestaties van kinderen die deelnemen aan speciale programma's (plusklassen, speciale programma's op scholen voor hoogbegaafde leerlingen) beter zijn dan van hoogbegaafde kinderen die verrijkingsstof krijgen aangereikt in de klas of vervroegd doorstromen (Mooij et al., 2007). Een groot nadeel van het werken met plusklassen is dat een aantal kinderen uit de klas wordt gehaald en ergens anders een interessanter en uitdagender programma volgt. De communicatie tussen de plusgroep en reguliere klas kan moeizaam verlopen (Hoogeveen et al., 2004).

Vervroegde doorstroming

Wanneer een kind eerder dan gebruikelijk naar een volgende groep gaat wordt dit 'vervroegde doorstroming' genoemd (Drent & van Gerven, 2007). Dit is vaak een logisch gevolg van het versneld aanbieden van de leerstof. De leerling is door de stof passend bij dat jaar heen en gaat dus logischerwijs naar de volgende groep.

2.3 Effectieve interventies

In paragraaf 2.2.4 zijn vier leerarrangementen voor (hoog)begaafde leerlingen aan bod gekomen. Deze arrangementen behoren tot de interventies die in de praktijk effectief zijn gebleken. In deze paragraaf volgt een aanvulling op deze effectieve interventies.

Verrijkingsprogramma binnen de klas

Voordelen van een versnellingsprogramma zijn dat het kind in de klas kan blijven, dat het kind zich ontwikkelt op het gebied van onafhankelijk leren en dat de coöperatieve sfeer in de groep wordt aangemoedigd. Hoogbegaafde leerlingen leren samenwerken (Jiménez Fernández, in Cardona Moltó, 2002, zoals geciteerd in Hoogeveen et al., 2004). De nadelen van een verrijkingsprogramma genoemd door Delcourt, Loyd, Cornell, en Goldberg (1994) zijn dat er geen intellectuele peergroep aanwezig is, het curriculum is mogelijk minder uitdagend en de basisvaardigheden worden mogelijk te veel herhaald.

Aparte school voor hoogbegaafde leerlingen

In Nederland bestaan er 'Leonardo scholen'. Dit is fulltime onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen. De leerlingen krijgen onderwijs dat gericht is op hun onderwijsbehoeften en past bij hun denkniveau (Educate2XL, 2012). Leerlingen op een aparte school voor hoogbegaafde kinderen hebben de mogelijkheid om snel door de leerstof heen te gaan en dieper op deze stof in te gaan. Een nadeel van deze scholen is dat het stress kan geven aan kinderen die het niveau net niet aankunnen (Hoogeveen, et al., 2004).

Scholing van leraren

In Nederland kunnen leraren de post-HBO opleiding 'specialist in gifted education' volgen. Deze opleiding is gericht op het onderwijzen van hoogbegaafde leerlingen. Het bijscholen van leerkrachten, zodat zij passend onderwijs kunnen bieden aan hoogbegaafde leerlingen kent positieve resultaten in de praktijk. De leerkrachten kunnen na de scholing beter aansluiten bij de behoeften van de hoogbegaafde leerlingen. (Hoogeveen, et al., 2004).

2.4 Leerkrachtvaardigheden

In paragraaf 2.2 komen de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen aan bod. Er zijn een aantal denkwijzen te onderscheiden die typisch zijn voor (hoog)begaafde kinderen, maar ieder kind is

uniek en uit zich op zijn eigen manier. Dit geldt ook voor de leerkrachten. Er bestaan geen standaard handelingen om met (hoog)begaafdheid om te gaan. De leerarrangementen zoals omschreven in paragraaf 2.2.4, kunnen beschouwd worden als handvatten voor de leerkracht bij het omgaan met (hoog)begaafde leerlingen. Daarnaast is de belangrijkste leerkrachtvaardigheid om het onderwijs te kunnen laten aansluiten bij de behoeften van (hoog)begaafde kinderen: *creativiteit*. Een leerkracht dient creatief om te kunnen gaan met materialen bij de kleuters en methodes in de andere klassen om de ontwikkeling van (hoog)begaafde leerlingen te stimuleren (Drent & van Gerven, 2007). Wanneer een leerkracht creatief om kan gaan met materialen en methodes is zij in staat om differentiatie aan te brengen in de lessen. Differentiatie is noodzakelijk om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van alle leerlingen. Het Karrepad is een Dalton school, wanneer de kinderen zelfstandig werken aan hun taakwerk is de leerkracht in staat om kleine groepjes leerlingen met dezelfde onderwijsbehoeften te begeleiden.

2.5 Geschikte methodes voor (hoog)begaafde leerlingen

Het is van belang dat een methode (hoog)begaafde leerlingen uitdaagt. Dit kan bijvoorbeeld bereikt worden door het bieden van open opdrachten. In de praktijk blijkt vaak dat de leerkracht zelf uitdagende opdrachten moet ontwerpen die de leerlingen kunnen maken naast de opdrachten uit de methode, om het (hoog)begaafde kind te motiveren. Ook kan de leerkracht hogere eisen stellen aan het werk van de (hoog)begaafde leerlingen. De (hoog)begaafde leerlingen kunnen zelf ook extra eisen bedenken bij de opgaven uit de methode. Vaak beschikt een methode over een 'plusboek' of 'extra opgaven'. Deze opgaven kennen vaak een hoger niveau dan de reguliere leerstof. Het plusboek en de extra opgaven zijn geschikt voor de (hoog)begaafde leerlingen (Drent & van Gerven, 2007). Naast de gebruikelijke methodes op een basisschool zijn er ook enkele materialen en methodes ontwikkeld speciaal voor (hoog)begaafde leerlingen.

Het Landelijk Informatie Centrum Hoogbegaafdheid (LICH) heeft materiaal ontwikkeld speciaal voor (hoog)begaafde leerlingen in het basisonderwijs. Deze materialen vallen onder de naam *Hoogbegaafde kinderen in actie*. Deze materialen zijn in te zetten vanaf groep 3 en sluiten aan bij de meervoudige intelligenties van Gardner. De materialen ontwikkeld door het LICH dienen slechts als voorbeeld. Er bestaan meer methodes speciaal voor (hoog)begaafde leerlingen (Somplextra en andere), maar er bestaan met name veel verrijkingsprogramma's voor (hoog)begaafde leerlingen, waar zij naast de verplichte activiteit mee aan het werk kunnen. Door met deze materialen te werken wordt tegemoetgekomen aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen (Landelijk informatie centrum hoogbegaafdheid, stichting Plato, 2012).

2.6 Doorgaande leerlijn

Een doorgaande leerlijn is voor alle leerlingen belangrijk, ook voor (hoog)begaafde leerlingen. Een (hoog)begaafde leerling werkt vaak aan extra opdrachten of maakt maar een deel van de leerstof die voor de andere leerlingen in het geheel verplicht is. Om er toch voor te zorgen dat er sprake is van een doorgaande leerlijn in het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen, kan de leerkracht een handelingsplan opstellen voor deze leerlingen. In dit handelingsplan wordt omschreven wat dit kind nodig heeft om zich optimaal te kunnen ontwikkelen (Landelijk Informatie Punt Onderwijs, Hoogbegaafdheid en Excellentie [SLO], 2012).

2.7 Landelijk gestelde eisen

Het ministerie van onderwijs vindt het belangrijk dat (hoog)begaafde leerlingen tot hun recht komen in het onderwijs. Er is tussen 2008 en 2012 ruim 10 miljoen euro geïnvesteerd in het onderwijs aan 'toptalenten'. Dit, met als doel (hoog)begaafde leerlingen meer uitdaging te kunnen bieden. In 2008 is het 'excellentieprogramma' gestart. Het doel van dit programma is om projecten te ontwikkelen die leerlingen helpen om tot excellente prestaties te komen op cognitief vlak. Daarnaast zijn er nog een aantal initiatieven opgestart ten gunste van de (hoog)begaafde leerling. Zo is de digitale leeromgeving 'Acadin' ontwikkeld en heeft 'Orion' zijn intrede gedaan. Dit laatste programma is in

samenwerking met universiteiten, om de wetenschappelijke kennis in het basisonderwijs te bevorderen (Rijksoverheid, 2012). Er bestaan dus een aantal programma's om (hoog)begaafde leerlingen meer uitdaging te kunnen bieden, maar er bestaan geen landelijke eisen waar een basisschool aan moet voldoen om onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen te bieden. Echter, met de komst van het passend onderwijs zijn de scholen genoodzaakt om na te denken over de wijze waarop zij tegemoet komen aan de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Dit behoort tot de zorgplicht van de scholen (Rijksoverheid, 2012).

2.8 Betekenis voor het Karrepad

Het Karrepad is een Dalton school. De drie pijlers van het Dalton onderwijs zijn: vrijheid in gebondenheid, zelfstandigheid en samenwerking. Van leerlingen op een Dalton school wordt verwacht dat zij kunnen werken met een week/dag taak en kunnen omgaan met uitgestelde aandacht (Alkema et al., 2006). (Hoog)begaafde leerlingen kunnen over het algemeen goed zelfstandig werken (Lammers & van Toorenburg, 2005). Samenwerken is voor veel (hoog)begaafde leerlingen lastig, veel (hoog)begaafde leerlingen hebben namelijk meer kans op sociale problematiek (Zijlstra & van der Waarde, 2007). Doordat het samenwerken wel wordt gestimuleerd op een Dalton school is dit een goede mogelijkheid om de sociale vaardigheden van de (hoog)begaafde leerling te stimuleren. De leerkracht moet het sociale gedrag observeren om risico gedrag te voorkomen (Zijlstra & van der Waarde, 2007). Daarbij is het van belang dat leerkrachten kennis hebben over (hoog)begaafdheid om tegemoet te kunnen komen aan de behoeften van deze leerlingen (Randall, 1999). Het ontwikkelen van een beleid voor de omgang met (hoog)begaafde leerling is een goede stap voor het Karrepad. Er wordt dan nagedacht over een passende handelingswijze en er zal een doorgaande lijn in de school ontstaan. Dit, ten gunste van de (hoog)begaafde leerling.

3. Methode

In dit hoofdstuk wordt de wijze waarop het onderzoek is aangepakt beschreven. Er wordt stilgestaan bij de onderzoeksstrategie en de doelgroep. In dit hoofdstuk is een overzicht van de gebruikte onderzoeksinstrumenten opgenomen. Bovendien wordt de mate waarin dit onderzoek valide is en de wijze waarop draagkracht is gecreëerd, beschreven in dit hoofdstuk.

3.1 Onderzoeksstrategie

Het onderzoek over de wijze waarop de leerkrachten van OBS Karrepad onderwijs bieden aan (hoog)begaafde leerlingen is praktijkgericht. Dit wil zeggen dat het onderzoek aansluit bij de verlegenheidssituatie van OBS Karrepad en dat het onderzoek resulteert in aanbevelingen passend bij de situatie en het probleem van OBS Karrepad. Het praktijkgerichte onderzoek wordt gezien als een hoofdvorm van onderzoek. Er bestaan ook nog vele specifieke onderzoeksmethoden. Dit onderzoek is een combinatie van een survey-onderzoek en een evaluatieonderzoek (Harinck, 2009). Dit wil zeggen dat er in het onderzoek rekening is gehouden met de mening van de leerkrachten over het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen, door middel van interviews en vragenlijsten. Bovendien heeft er een onderzoek naar de methodes die op OBS Karrepad worden gehanteerd plaatsgevonden om de mate waarin deze methodes aansluiten bij de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen te onderzoeken.

3.2 Onderzoeksprocedure

In februari 2012 is gestart met het schrijven van het theoretisch kader van dit onderzoek. Het verspreiden van de vragenlijsten, afnemen van de interviews, analyseren van de methodes en het bezoek aan de Leonardo school hebben plaats gevonden in april en mei 2012. In juni 2012 zijn de resultaten van het onderzoek verwerkt en is het onderzoeksverslag geschreven.

3.3 Doelgroep

Het onderzoek is breed opgezet en er zijn verschillende personen benaderd om mee te werken aan het onderzoek.

3.3.1 Leerkrachten

Er zijn tweeëntwintig vragenlijsten uitgereikt aan de leerkrachten van OBS Karrepad. Negentien van deze vragenlijsten zijn ingevuld. De vragenlijsten zijn uitgereikt aan leerkrachten van zowel de onder- en midden-, als de bovenbouw. Bij het verwerken van de resultaten is rekening gehouden met de bouw waarin de leerkrachten werkzaam zijn. De volgende indeling is gehanteerd:

Onderbouw: groep 1, 2, 3

Middenbouw: groep 4, 5, 6

Bovenbouw: groep 7, 8

Deze indeling heeft te maken met de inrichting van OBS Karrepad (verschillende gebouwen en verdiepingen).

Naast de vragenlijst die uitgereikt is aan alle leerkrachten is er ook een interview afgenomen met een drietal leerkrachten. Zij werken allen in een andere bouw. Aanvankelijk zou er in de klassen van de leerkrachten die geïnterviewd zijn ook een observatie plaatsvinden. Tijdens het onderzoeksproces is ervoor gekozen om de observaties weg te laten.

3.3.2 Leerlingen

Er zijn zes leerlingen van OBS Karrepad betrokken bij het onderzoek. Drie van deze leerlingen zitten in groep 4, de andere drie zitten in groep 8. Deze zes leerlingen werken allemaal op een hoger niveau dan de gemiddelde leerling uit de klas. De leerlingen komen uit de groepen waarvan de leerkrachten zijn geïnterviewd. De leerlingen hebben een vragenlijst ingevuld waarin gevraagd werd naar hun

mening en ervaringen over de instructie, methodes en de hoeveelheid werk die ze aangeboden krijgen.

3.3.3 Contactpersoon Leonardo school

Het is niet gelukt om een bezoek te brengen aan een school waar gewerkt wordt met een zogenaamde 'plusklas'. Er is wel een bezoek gebracht aan de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier te Delfzijl. Deze afdeling bestaat uit een onder-, midden- en bovenbouw. Tijdens het bezoek zijn drie leerkrachten, twee leerlingen en de directeur geïnterviewd over de wijze waarop het onderwijs aan hoogbegaafde kinderen wordt vormgegeven. Daarnaast is er in alle drie de klassen geobserveerd om de wijze waarop het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen gegeven wordt in kaart te brengen.

3.3.4 Intern begeleider

Er zou een interview plaatsvinden met de intern begeleider over de wijze waarop er op dit moment zorg wordt geboden aan de (hoog)begaafde leerlingen. Uit de vragenlijsten blijkt echter dat er geen sprake is van zorg aan (hoog)begaafde leerlingen, daarom heeft dit interview niet plaatsgevonden.

3.4 Onderzoeksinstrumenten

Een overzicht van gebruikte onderzoeksinstrumenten:

Instrument	Doel? Wat 'meet' het instrument?	Waar komt het instrument vandaan?
<i>Observatie</i>	- De wijze waarop er onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen geboden wordt op CBS de Zaaier	<i>Zelfontworpen op basis van literatuur</i>
<i>Interviews</i>	- Het interview met de leerkrachten om meer inzicht te krijgen in handelingswijze wat betreft het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen. - De wijze waarop de aanpak van CBS de Zaaier aansluit bij de visie van de school en de desbetreffende leerkracht.	<i>Zelfontworpen op basis van literatuur</i>
<i>Vragenlijsten (zowel open- als meerkeuze vragen)</i>	- De huidige situatie betreffende de invulling van het onderwijs aan begaafde leerlingen op OBS Karrepad - De visie van leerkrachten betreffende het onderwijs aan begaafde leerlingen. - De mening van (hoog)begaafde leerlingen betreffende het onderwijs dat ze volgen.	<i>Zelfontworpen op basis van literatuur</i>
<i>Documentanalyse: methodes/schoolgids</i>	- In hoeverre de methodes die gebruikt worden op OBS Karrepad aansluit bij de behoeften van begaafde leerlingen - De visie van CBS de Zaaier	<i>Zelfontworpen op basis van literatuur</i>

Tabel 1: Overzicht van gebruikte onderzoeksinstrumenten

3.5 Validiteit

Om de kwaliteit van de onderzoeksinstrumenten te waarborgen, zijn er per deelvraag meerdere onderzoeksinstrumenten ingezet om tot een antwoord op de vragen te komen. Dit draagt bij aan de validiteit van het onderzoek. Wanneer er een instrument wegvalt, doordat het niet meet wat het zou moeten meten, wordt dit opgevangen door een ander instrument (Harinck, 2009). Een overzicht van de onderzoeksinstrumenten die per onderzoeksvraag zijn ingezet is opgenomen in de bijlagen (bijlage 1).

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek naar de wijze waarop leerkrachten onderwijs bieden aan (hoog)begaafde leerlingen op OBS het Karrepad beschreven. De uitkomsten van de vragenlijsten voor de leerkrachten en leerlingen, de interviews en de methodeanalyse worden gebruikt om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Op de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier is geobserveerd in de onder-, midden en bovenbouw groep en hebben interviews met de leerkrachten, leerlingen en directie plaatsgevonden. Deze informatie wordt gebruikt om antwoord te geven op de deelvragen over het onderwijs op een Leonardo school.

4.1 Onderwijs aan (hoog)begaafde kinderen op OBS Karrepad

In deze paragraaf worden de resultaten beschreven die passen bij de deelvragen over het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen op OBS Karrepad.

4.1.1 Onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerlingen

In de vragenlijst is een vraag opgenomen over de wijze waarop leerkrachten tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Dertien leerkrachten, voornamelijk uit de onder- en middenbouw geven aan dat ze de (hoog)begaafde leerlingen passende instructie bieden en daarna zelfstandig laten werken. De meeste bovenbouw leerkrachten hebben gekozen voor een combinatie van antwoorden. Zo geven drie bovenbouw leerkrachten aan dat ze het (hoog)begaafde kind een passende instructie geven, alvorens het kind zelfstandig aan het werk gaat. Daarnaast geven vier bovenbouw leerkrachten aan dat ze gebruik maken van *compacting van de leerstof*. Vier leerkrachten (één uit de bovenbouw, één uit de middenbouw en twee uit de onderbouw) geven aan dat ze de (hoog)begaafde leerling mee laten doen met het tempo van de rest van de klas.

In de vragenlijst is een vraag opgenomen over de mate waarin de leerkrachten de methodes aan vinden sluiten bij de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerlingen. Acht leerkrachten vinden dat de methodes niet goed aansluiten bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen, zeven leerkrachten vinden dit wel. Vier leerkrachten hebben een andere mening.

Uit de methodeanalyse blijkt dat de taalmethode *Taal Actief* beschikt over een plusboek en een plustoets voor (hoog)begaafde leerlingen. Bovendien wordt er onderscheid gemaakt tussen drie niveaus in het reguliere boek. De rekenmethode *Alles Telt* geeft de mogelijkheid om te differentiëren op tempo en op niveau, daarnaast is er een plusschrift beschikbaar voor de (hoog)begaafde leerlingen. Ook geeft deze methode de mogelijkheid om de leerstof te compacten. De technisch lezen methode *Estafette* maakt onderscheid tussen drie niveaus, bovendien beschikt de methode over een *Estafetteloper*. Dit is een werkboek dat speciaal ontwikkeld is voor de snelle lezers. Bij de kleuters wordt de methode *Piramide* gehanteerd. Dit is een educatieve methode waarin veel aandacht wordt besteed aan de woordenschat ontwikkeling. *Piramide* beschikt over het onderdeel *Pientere kinderen*. Hierin zijn opdrachten opgenomen voor het (hoog)begaafde kind. *Veilig Leren Lezen* wordt ingezet in groep 3. In deze methode worden drie niveaus onderscheiden. De ster (slimme) kinderen hebben verrijkingsmateriaal tot hun beschikking. De methodes die gehanteerd worden voor aardrijkskunde, natuur en geschiedenis beschikken over creatieve klaar-opdrachten, maar zijn niet gericht op het (hoog)begaafde kind.

Veel leerkrachten merken op dat de methodes niet uitdagend zijn. Ook vinden veel leerkrachten dat de methodes niet aansluiten bij de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerling. De methodes zijn volgens veel leerkrachten geschreven voor het 'gemiddelde' kind. Bovendien vinden de leerkrachten dat de stof niet goed genoeg aansluit bij het niveau van de leerlingen, dat het saai is en dat er te weinig stof beschikbaar is. Deze reacties komen veelal van leerkrachten uit de boven- en middenbouw.

De leerkrachten die de methodes wel goed aan vinden sluiten bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen werken met name in de onderbouw. Zij zijn erg te spreken over de methode *Veilig Leren Lezen* en *Alles Telt*.

Uit het interview met de leerkracht van groep 8 komt naar voren dat er tegemoet gekomen wordt aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen, omdat deze leerlingen de mogelijkheid krijgen om te versnellen. Zij hoeven niet mee te doen met de klassikale instructie en er is sprake van *compacting van de leerstof*. De leerlingen kunnen vlot aan de gang met het verrijkings- en verdiepmateriaal. Bovendien worden deze leerlingen gestimuleerd om samen te werken.

In de middenbouw wordt veel waarde gehecht aan een instructie die geschikt is voor alle leerlingen. Dit blijkt uit een interview met een leerkracht uit de middenbouw. Ook daar wordt gebruik gemaakt van *compacting van de leerstof*. Kinderen werken daar veelal op eigen initiatief samen.

Uit een interview met leerlingen uit groep 4 blijkt dat deze leerlingen graag extra werk doen, omdat zij het andere werk vaak te makkelijk vinden. Zij geven aan dat ze ook genoeg extra materiaal aangeboden krijgen.

4.1.2 Middelen op OBS Karrepad

Uit de vragenlijst voor de leerkrachten komen veel verschillende middelen en methodes waarmee gewerkt wordt op OBS Karrepad ten behoeve van de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Deze middelen worden weergegeven in tabel 2. In de onderbouw zijn de meest ingezette middelen de zon en raket lees- en werkboeken van de methode *Veilig Leren Lezen*. Dit wordt door vier leerkrachten genoemd. Twee personen geven aan dat ze werken met de verrijkingsmaterialen van de rekenmethode *Alles Telt*. In de kleuterklassen wordt gebruik gemaakt van extra knutselopdrachten of werkbladen, *Slagwerk*, en extra leesbladen (één leerkracht). Daarnaast maakt ook één kleuterleerkracht gebruik van *Pientere kinderen*. Dit is een onderdeel van de methode *Piramide*.

In de middenbouw geven alle leerkrachten andere methodes en middelen aan waar mee gewerkt wordt namelijk: *Somplex*, *Leeskraker*, *plustaak (taal)*, *plusboek (rekenen)* en internet. Deze methodes en middelen zijn elk één keer genoemd door een leerkracht.

In de bovenbouw geven vrijwel alle leerkrachten verschillende antwoorden. Slechts twee middelen worden door twee leerkrachten ingezet, namelijk: het maken van werkstukken en het aanbieden van leerstof voor het voortgezet onderwijs (wis-, natuur-, scheikunde, cultuur, biologie). Daarnaast worden de volgende middelen en methodes genoemd: *Somplex*, *Routeboekje*, *Uitdagen voor kids*, *Rekentoppers*, *Taaltoppers*, *Zoek Het Zelf Maar Uit*, *Ajodakt*, *Topklassers*.

<u>Onderbouw (gr. 1, 2, 3)</u>	<u>Middenbouw (gr. 4, 5, 6)</u>	<u>Bovenbouw (gr. 7, 8)</u>
Verdieping werkbladen	Rekenmeesters	Werkstukken (2x)
Verdieping knutselopdrachten	Somplex	Somplex
Veilig Leren Lezen:	Leeskraker	Routeboekje
zon/raket lees-/werkboek (4x)		
Alles Telt: verrijkingsstof (2x)	Plustaak (taal)	Uitdagen voor kids
Slagwerk	Plusboek (rekenen)	Rekentoppers
Extra leesmateriaal	Internet	Taaltoppers
Piramide: Pientere kinderen		Zoek Het Zelf Maar Uit
		Ajodakt
		Topklassers

Tabel 2: Overzicht van ingezette middelen/methodes in de onder-, midden- en bovenbouw. Achter veel gebruikte middelen/methodes staat het aantal leerkrachten dat zegt deze middelen/methodes in te zetten.

In de interviews met de leerkrachten uit de onder-, midden- en bovenbouw worden dezelfde methodes en middelen genoemd die hierboven beschreven staan. Daarnaast vult de leerkracht van de kleuters aan dat veel kleuterleerkrachten zelf materiaal bij elkaar zoeken op internet (bijvoorbeeld werkbladen). Zij hebben veelal een grote voorraad aan materialen die ingezet kunnen worden bij (hoog)begaafde leerlingen. Bovendien handelen zij veel vanuit hun ervaring.

De leerkracht van groep 4 geeft in een interview aan dat de (hoog)begaafde leerlingen tijdens het 'keuzewerken' zelf moeilijkere materialen uit de keuzewerkkast pakken. Bovendien zegt ze dat ze de methodes *Estafette* en *Alles Telt* goed vindt aansluiten bij de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen. In deze methodes is veel ruimte voor differentiatie en *Alles Telt* beschikt over een plusboek met extra opgaven. Deze opgaven worden op een hoger niveau aangeboden dan de opgaven uit het gewone lesboek.

4.1.3 Methodes op OBS Karrepad

Op de vraag waar een methode aan moet voldoen om geschikt te zijn voor het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen antwoorden de meeste leerkrachten dat de methode uitdagend moet zijn. Dit antwoord is door zowel leerkrachten uit de boven-, midden- als onderbouw het meest genoemd (tien leerkrachten). Daarnaast wordt het belang van het bevorderen van de zelfstandigheid door leerkrachten uit de onder- en middenbouw genoemd (vier leerkrachten). In alle bouwen is behoefte aan meer verdiepings- en verrijkingsstof en meer mogelijkheden om te differentiëren (vier leerkrachten). Ook moet het niveau van de opdrachten voor (hoog)begaafde leerlingen volgens alle leerkrachten omhoog (twee leerkrachten).

Volgens een leerling uit groep 4 staan er te weinig opdrachten in de methodes. Deze leerling is vaak te snel klaar. Een andere leerling vindt de opdrachten die in de methodes staan vaak te makkelijk. Twee leerlingen vinden de methodes mooi, met veel plaatjes. Alle 3 de leerlingen uit groep 8 geven aan dat de methodes te oud zijn. Dit blijkt uit de vragenlijst voor leerlingen.

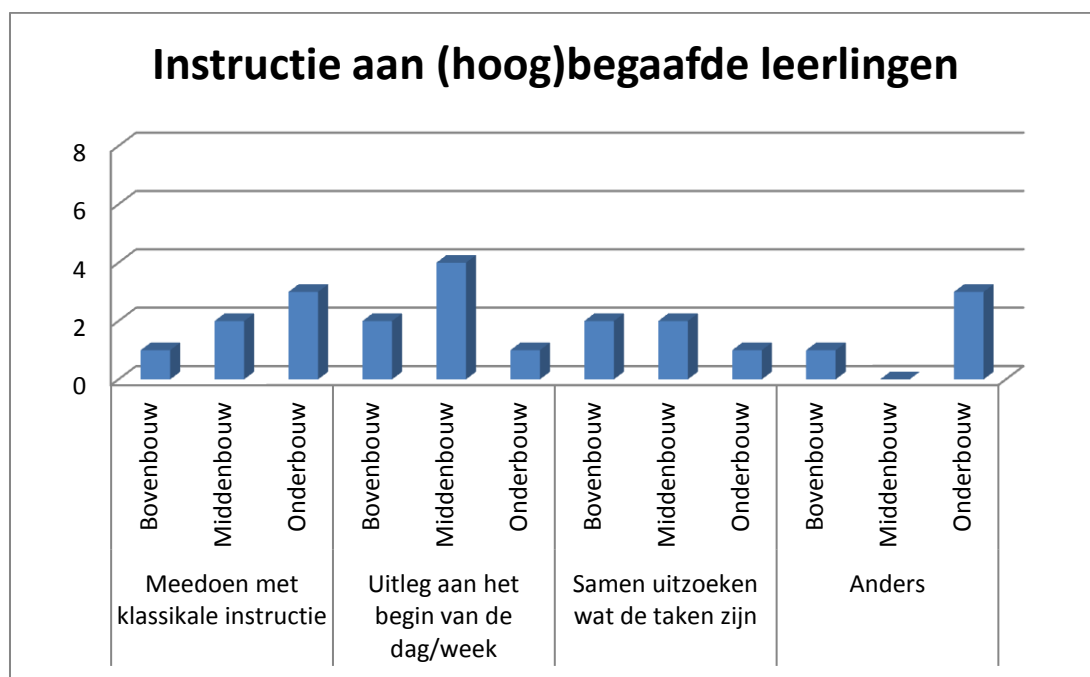
4.1.4 Instructie

In de vragenlijst is een vraag opgenomen over de wijze waarop leerkrachten instructie geven aan (hoog)begaafde leerlingen. Deze vraag is door vier leerkrachten niet ingevuld. Deze leerkrachten geven eerder in de vragenlijst aan dat ze geen ervaringen hebben met het lesgeven aan (hoog)begaafde leerlingen.

De meeste leerkrachten uit de middenbouw geven aan dat ze aan het begin van de dag/week de taken met de leerlingen bespreken en dat ze de leerlingen vervolgens op hun eigen tempo laten werken (vier leerkrachten). De meeste leerkrachten uit de onderbouw geven aan dat ze de leerlingen zoveel mogelijk betrekken bij de klassikale uitleg. Eén leerkracht uit de middenbouw die deze optie heeft geselecteerd voegt hieraan toe dat zij vindt dat de instructie de basis is voor alle leerlingen. Zowel twee leerkrachten van de bovenbouw, als twee leerkrachten van de middenbouw geven aan dat ze leerlingen samen (of alleen) de leerstof laten uitzoeken. Er zijn drie leerkrachten die meerdere opties hebben ingevuld. Twee van deze leerkrachten (groep 7 en groep 3) geven aan dat ze de leerlingen zoveel mogelijk mee laten doen met de klassikale instructie, maar wanneer ze dat niet doen, ze de leerlingen de leerstof samen laten uitzoeken. Een leerkracht van groep 4 geeft aan dat ze gebruik maakt van alle opties.

Toevoegingen die de leerkrachten hebben gegeven bij de keuzeoptie 'anders' zijn:

- In het groepsplan (1-zorgroute) wordt een apart groepje van 'snelle Jelles' gevormd, waarin de methodes/middelen/activiteiten opgenomen worden om deze leerlingen in hun individuele behoeften te kunnen voorzien (extra uitdaging/verrijking). (gr. 1/2)
- Speciale lesstof + keuzewerk op niveau. (gr. 1/2)
- Waar nodig is laat ik ze meedoen met de klas. Voor de rest zelfstandige verwerking. (gr. 1/2)
- Normaliter doen ze niet mee, behalve als ik wil dat iedereen mee doet. (Gr. 8)

Figuur 5: Overzicht van de wijze waarop leerkrachten uit de verschillende bouwen instructie geven aan (hoog)begaafde leerlingen. Niet alle leerkrachten hebben deze vraag ingevuld en de leerkrachten konden meer antwoorden aankruisen bij deze vraag. Acht leerkrachten uit de onder- en middenbouw hebben de vragenlijst ingevuld, daarom gaat de grafiek tot acht.

Uit het interview met de leerkracht van groep 8 blijkt dat hij de (hoog)begaafde leerlingen nooit van instructie voorziet tijdens taal en rekenen. Bij de andere vakken doen ze wel mee met de klassikale instructie. Wanneer de (hoog)begaafde leerlingen vragen hebben tijdens taal en rekenen, kunnen ze wel bij hem terecht. Over het algemeen werken deze leerlingen geheel zelfstandig aan hun opdrachten en controleert de leerkracht aan het einde van de dag wat ze hebben gedaan.

De leerkracht van groep 4 geeft tijdens het interview aan dat ze het belangrijk vindt dat alle leerlingen meedoen met de instructie. Ze heeft veel zwakkere leerlingen in de klas die sowieso instructie nodig hebben. Zij vindt het belangrijk om de (hoog)begaafde leerlingen ook bij de instructie te betrekken, omdat de kinderen uit groep 4 nog erg jong zijn en zij ervan overtuigd is dat de basis van elk kind goed moet zijn. Ze stelt overigens wel hogere verwachtingen aan het werk dat gemaakt wordt door de (hoog)begaafde leerlingen, dit moet vrijwel foutloos zijn.

Twee leerlingen uit groep 8 geven aan dat ze niet mee doen met de instructie, behalve wanneer ze de aangeboden stof ingewikkeld vinden of wanneer er nieuwe stof aangeboden wordt. Eén leerling uit groep 8 geeft aan dat hij soms al aan zijn taak begint. Twee leerlingen uit groep 4 geven aan dat ze altijd goed opletten en meedoen tijdens de klassikale instructie. Eén leerling uit groep 4 zegt dat hij soms begint met zijn taak tijdens de klassikale uitleg.

4.1.5 Mening van de leerkrachten

In de vragenlijst is een vraag opgenomen over een aspect dat volgens de leerkrachten zeker niet mag ontbreken in het beleid voor (hoog)begaafde leerlingen. Deze vraag is door twee leerkrachten niet ingevuld. Het meest genoemde antwoord in alle bouwen is het bieden van uitdaging (vier leerkrachten). Daarnaast geven vier leerkrachten aan dat het van belang is dat er aandacht wordt besteed aan de positie van het (hoog)begaafde kind. Deze kinderen horen gewoon bij de groep en moeten niet teveel zelfstandig werken, omdat ze anders de binding met de groep missen, zo luidt de toelichting van de leerkrachten. Eén van deze leerkrachten zegt dat er in het zorgplan ook ingegaan moet worden op de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen. Drie leerkrachten uit diverse bouwen geven aan dat het belangrijk is dat (hoog)begaafde leerlingen de kans krijgen om samen te werken.

<u>Onderbouw (gr. 1,2,3)</u>	<u>Middenbouw (gr. 4,5,6)</u>	<u>Bovenbouw (gr. 7,8)</u>
Mogelijkheden bieden Uitdaging (2x) Sociaal-emotionele aspect (2x) Zelfstandigheid Positie van de (hoog)begaafde leerling t.o.v. de rest van de groep, niet teveel zelfstandig werken (2x) (hoog)begaafde leerlingen opnemen in zorgplan	Controle Uitdaging Tijd en aandacht Presenteren Zelfstandigheid Extra materiaal Sociale aspect/maatjes opdrachten Methodes die opgaven voor (hoog)begaafde leerlingen kant en klaar aanleveren	Zelf ontdekken Zelf werkzaamheid Presenteren/ toetsing (2 x) Uitdaging Samenwerking Positie van de (hoog)begaafde leerling t.o.v. de rest van de groep

Tabel 3: Overzicht van aspecten die de leerkrachten in het beleid voor onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen willen terug zien. De leerkrachten konden meerdere antwoorden aankruisen. Bij de antwoorden die meerdere keren genoemd zijn, staat het aantal erachter.

Uit de interviews met de leerkrachten uit de boven- en middenbouw komt naar voren dat er meer uitdaging geboden kan worden aan (hoog)begaafde leerlingen. De leerkracht uit de onderbouw geeft tijdens het interview aan dat het onderdeel voor het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen uit de methode *Piramide* nauwer gevolgd kan worden om eenheid te creëren in de onderbouw.

4.2 Onderwijs aan hoogbegaafde kinderen op CBS de Zaaier

In deze paragraaf worden de resultaten beschreven die passen bij de deelvragen over het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen op CBS de Zaaier.

4.2.1 Middelen/methodes op CBS de Zaaier

Op de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier werken alle kinderen op hun eigen niveau. De leerlingen werken van toets naar toets. Wanneer uit een toets blijkt dat een leerling een bepaald onderdeel niet beheerst krijgt het extra oefenmateriaal dat aansluit bij dit onderdeel. De leerlingen van de Leonardo afdeling werken altijd op plusniveau. Ze maken taal en rekenwerk uit de plusboeken van willekeurige methodes. De leerlingen mogen één keer in de week een taak van Rekentijgers maken. Dit is een uitdagende rekenmethode met puzzelachtige opgaven. Er wordt per dag slechts een uur (in de onderbouw) en drie uur (in de bovenbouw) aan taakwerk besteed, om grote voorsprongen te voorkomen. De leerlingen van de Leonardo afdeling hebben een hoog werktempo, blijkt uit de interviews met de leerkrachten. Naast het werken met methodes en middelen wordt er op de

Leonardo afdeling van CBS de Zaaier ook gewerkt met projecten. Deze projecten worden aangeleverd door de Leonardo stichting en komen tegemoet aan de verschillende denkwijzen van (hoog)begaafde leerlingen.

5. Conclusie en discussie

Dit hoofdstuk bestaat uit twee delen: de conclusie en de discussie. In de conclusie worden de resultaten gekoppeld aan de theoretische inzichten die aan bod zijn gekomen in het theoretisch kader. Deze conclusies geven het antwoord op de centrale vraagstelling. Deze vraag is gericht op de wijze waarop leerkrachten onderwijs kunnen bieden dat aansluit bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. In dit hoofdstuk worden aanbevelingen beschreven voor OBS Karrepad. Deze aanbevelingen leiden uiteindelijk tot een beleid voor het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen en een verbetering van het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen op OBS Karrepad. In de discussie worden obstakels die zich tijdens het onderzoeksproces hebben voorgedaan beschreven.

5.1 Conclusie

Veel leerkrachten van OBS Karrepad zijn bekend met het onderwijzen van (hoog)begaafde leerlingen. Er zijn echter ook een aantal (vier) leerkrachten op de school die hier geen ervaring mee hebben en niet weten op welke manier het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen ingevuld moet worden. De ervaren leerkrachten noemen verschillende middelen en methodes die zij inzetten om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Opvallend hierbij is dat er heel veel diverse methodes/middelen worden ingezet op OBS Karrepad. Uit de antwoorden van de vragenlijst voor de leerkrachten kan opgemaakt worden dat er weinig methodes/middelen worden uitgewisseld onder de leerkrachten. Dit is voor de ontwikkeling van de leerlingen niet bevorderlijk. Wanneer er sprake zou zijn van een doorgaande lijn op OBS Karrepad zouden de leerlingen elk jaar met dezelfde methodes/middelen werken. Hierdoor is de ontwikkeling van deze kinderen ook beter in kaart te brengen. Er zou op OBS Karrepad een keuze gemaakt moeten worden voor methodes/middelen waar mee gewerkt wordt en deze methodes/middelen zouden schoolbreed ingezet moeten worden ten gunste van het (hoog)begaafde kind.

In de vragenlijst is ook een vraag aan bod gekomen over aspecten waar een methode aan moet voldoen om geschikt te zijn voor het onderwijzen van (hoog)begaafde leerlingen. De gegeven antwoorden op deze vraag komen overeen met de aspecten uit de literatuur. Een aantal leerkrachten geeft aan dat zij het belangrijk vinden dat (hoog)begaafde leerlingen uitgedaagd worden. Dit is volgens Drent en van Gerven (2007) een belangrijk aspect van een methode die aansluit bij de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Daarnaast geeft Het Landelijk Informatie Centrum Hoogbegaafdheid [LICH] (2012) aan dat het belangrijk is dat methodes aansluiten bij de meervoudige intelligenties van Gardner. Ook dit aspect is door een aantal leerkrachten van OBS Karrepad genoemd. De methodes/middelen die nu gehanteerd worden op OBS Karrepad zouden met elkaar vergeleken moeten worden en er zou gekeken moeten worden in hoeverre deze methodes uitdagend zijn en aansluiten bij de meervoudige intelligenties. Een vervolgonderzoek naar de methodes/middelen die nu ingezet worden zou zinvol kunnen zijn om tot een beperkt aantal methodes/middelen te komen die ingezet kunnen worden op OBS Karrepad.

In de vragenlijst en de interviews is ook aandacht besteed aan het bieden van verrijkingsstof en het compacten van de leerstof. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen verdiepings- en verbredingsstof (van Gerven, 2001b). Veel leerkrachten van OBS Karrepad geven aan gebruik te maken van verrijkingsstof. Uit de antwoorden van de vragenlijst voor de leerkrachten en de interviews met de leerkrachten kan opgemaakt worden dat er op OBS Karrepad met name in de bovenbouw gebruik gemaakt wordt van verbredingsstof. Dit kan geconcludeerd worden uit de hoeveelheid extra middelen/methodes die ingezet worden naast de gebruikelijke methodes. Bovendien bieden de leerkrachten in de bovenbouw creatieve activiteiten aan die leerlingen voorbereiden op het voortgezet onderwijs. In de onderbouw wordt met name gebruik gemaakt van de verrijkingsmaterialen die bij de methodes horen, het gaat hierbij om verdiepingsstof. De school zou nog een slag kunnen slaan in het aanbieden van verbredingsmateriaal in de onderbouw, zodat

ook het onderwijs in de onderbouw beter aansluit bij de interesses van (hoog)begaafde leerlingen. Alle leerkrachten die ervaring hebben met het lesgeven aan (hoog)begaafde leerlingen geven overigens aan dat ze gebruik maken van *compacting van de leerstof* (Drent & van Gerven, 2007). Op OBS Karrepad is dus sprake van schoolbrede compacting. Wel is uit de antwoorden van de vragenlijst voor de leerkrachten op te maken dat er pas compacting plaats vindt vanaf groep 3. Een mogelijke verklaring hiervoor is, is dat er vanaf groep 3 met taken gewerkt wordt en compacting dus mogelijk is.

Er bestaat eenheid op OBS Karrepad wat betreft de instructiewijze aan (hoog)begaafde leerlingen. De meeste leerkrachten uit de onder- en middenbouw geven aan dat de instructie de basis is voor veel kinderen en dat het belangrijk is dat (hoog)begaafde leerlingen de instructie volgen. In de bovenbouw werken de leerlingen meer zelfstandig, dit past binnen het Dalton concept, daar hoeven (hoog)begaafde leerlingen niet verplicht mee te doen met de klassikale instructie. De leerkrachten van de onder- en middenbouw die waarde hechten aan het feit dat de (hoog)begaafde leerlingen meedoen met de klassikale instructie moeten zich wel bedenken dat (hoog)begaafde leerlingen anders denken dan de 'gemiddelde' leerling (Wind & Feenstra, 2003) en dat er gedifferentieerd moet worden in de instructie om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Op de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier komen ze tegemoet aan de verschillende denkwijzen van (hoog)begaafde leerlingen door de leerlingen de mogelijkheid te geven om activiteiten te kiezen die aansluiten bij hun interesses (Leonardo tijd). Hier zou OBS Karrepad nog meer aandacht aan kunnen besteden. Op die manier wordt het onderwijs interessanter en uitdagender voor (hoog)begaafde leerlingen.

5.1.1 Aanbevelingen voor OBS Karrepad

Dit onderzoek resulteert in een aantal aanbevelingen voor de leerkrachten van OBS Karrepad. Deze aanbevelingen fungeren als basis van het nog te schrijven beleid over onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen. Deze aanbevelingen geven antwoord op de centrale vraagstelling van dit onderzoek. Aanbevelingen voor OBS Karrepad die voortkomen uit dit onderzoek:

Aanbeveling 1:

Een doorgaande lijn creëren door kritisch te kijken naar de mate waarop de methodes en middelen die ingezet worden in de verschillende bouwen, tegemoet komen aan de behoeftes van (hoog)begaafde leerlingen.

- Door vanaf groep 3 te werken met dezelfde methodes, weten de (hoog)begaafde leerlingen beter wat er van ze verwacht wordt en is hun ontwikkeling beter in kaart te brengen.
- Door meer met dezelfde methodes te werken is het voor de leerkrachten gemakkelijker om het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen te organiseren. Zij hoeven dan niet meer te zoeken naar extra werk en in alle klassen wordt hetzelfde aangeboden.
- Zorg dat de methodes aansluiten bij de verschillende denkwijzen van (hoog)begaafde leerlingen.

Aanbeveling 2:

Eenheid creëren in de wijze waarop instructie wordt gegeven in de verschillende bouwen.

- Is er ruimte om te differentiëren tijdens de instructiemomenten in de onder- middenbouw? Door te differentiëren wordt meer tegemoet gekomen aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen.
- Afspraken maken over verschillende instructievormen. Krijgen (hoog)begaafde leerlingen dagelijks/wekelijks instructie in een klein groepje? Hier moeten met name in de bovenbouw duidelijke afspraken over gemaakt worden, omdat (hoog)begaafde leerlingen daar nu vrijwel geen instructie krijgen.

Aanbeveling 3:

Aansluiten bij de behoeften van de (hoog)begaafde leerlingen.

- Op de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier werken de leerlingen van toets naar toets. Ze krijgen extra materiaal over de gebieden waar ze op uitvallen. Dit zou ook een goede vorm zijn om in te zetten op OBS Karrepad.
- Zorg dat het kind uitgedaagd wordt en sluit aan bij de verschillende denkwijzen. Op de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier wordt gewerkt met Leonardo tijd (projectwerk). In het Dalton concept is hier ook ruimte voor. Zorg voor speciaal keuzewerk voor (hoog)begaafde leerlingen en stimuleer de leerlingen om hierbij samen te werken en samen te zoeken naar oplossingen.

Aanbeveling 4:

Vervolgonderzoek doen naar het effect van de ingezette middelen/methodes en wanneer het beleid geschreven is en hier mee gewerkt wordt, naar de effecten van het werken met een beleid voor (hoog)begaafde leerlingen.

- Blijf kritisch kijken naar het aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen en de wijze waarop er tegemoet gekomen wordt aan de behoeften van deze leerlingen.

5.2 Discussie

In deze paragraaf worden gebeurtenissen beschreven die zich tijdens het onderzoeksproces hebben voorgedaan en niet bevorderlijk waren voor het proces.

5.2.1 Observaties

Zoals in het methodehoofdstuk ook al beschreven is, zijn de observaties die wel gepland stonden op OBS Karrepad niet uitgevoerd. Dit heeft te maken met het onderwijsconcept van OBS Karrepad. Er wordt gewerkt volgens het Dalton concept. Dit betekent dat de leerlingen veelal zelfstandig aan het werk zijn en dat de leerkracht veel instructies geeft in kleine groepjes. Vooraf aan de interviews met de leerkrachten uit de verschillende bouwen is de mogelijkheid om te observeren besproken. In alle bouwen kwam naar voren dat er niet veel te observeren zou zijn. In de bovenbouw werken de (hoog)begaafde leerlingen zelfstandig aan hun opdrachten. Zij komen alleen bij de leerkracht met specifieke opdrachten en werken veelal buiten de klas. In de middenbouw doen de (hoog)begaafde leerlingen mee met de klassikale instructie, hierin wordt niet specifiek gedifferentieerd, in de onderbouw is dit hetzelfde geval. In de instrumentenmatrix wordt weergegeven dat de observaties zouden dienen om inzicht te krijgen in de wijze waarop de instructie plaatsvindt en de wijze waarop de methodes/middelen ingezet worden. De antwoorden die verkregen zijn tijdens het interview met de leerkrachten en vanuit de vragenlijst voor de leerkrachten zijn gebruikt om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen.

5.2.2 Bezoek aan 'plusklas'

In de planning van het onderzoek is een bezoek aan een plusklas en een Leonardo school opgenomen. Door een bezoek aan beiden te brengen zou een vergelijking tussen de werkwijze van een plusklas en de werkwijze van een Leonardo school mogelijk zijn. Bovendien zouden de uitkomsten van de observaties en interviews gekoppeld kunnen worden aan de situatie van OBS Karrepad en wellicht zou dit bruikbare informatie opleveren voor het nog te schrijven beleid. In de praktijk heeft alleen een bezoek aan de Leonardo afdeling van CBS de Zaaier plaatsgevonden. Dit bezoek was erg informatief en waardevol voor het onderzoek, maar het feit dat de werkwijze van CBS de Zaaier niet vergeleken kan worden met de werkwijze van een plusklas, wordt gezien als een gemis.

5.2.3 Interview met de intern begeleider

Halverwege het onderzoeksproces zou er een interview met de intern begeleider plaatsvinden. Dit zou plaatsvinden nadat de vragenlijsten verzameld zouden zijn. Uit de antwoorden van de vragenlijsten en eerdere gesprekken met de intern begeleider om de verlegenheidsituatie in kaart te brengen, bleek dat er geen specifieke zorg gegeven wordt aan (hoog)begaafde leerlingen. Het is de bedoeling dat de aanbevelingen van dit onderzoek resulteren in een beleid voor het onderwijzen van (hoog)begaafde leerlingen. In dit beleid zal ook de zorg die geboden moet worden aan (hoog)begaafde leerlingen opgenomen worden. Wanneer dit beleid in werking is kan een interview met de intern begeleider plaats vinden over haar ervaringen.

5.2.4 Opbouw van de vragenlijst

De vragenlijst voor de leerkrachten bestond uit open en gesloten vragen. Tijdens het verwerken van de resultaten bleken de gesloten vragen waardevoller te zijn dan de open vragen. Dit heeft te maken met de mogelijkheid tot het clusteren van antwoorden. Een aantal open vragen is effectief gebleken. Het gaat hier om de vragen over de methodes die leerkrachten geschikt vinden om in te zetten in het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen en de aspecten die de leerkrachten belangrijk vinden in een methode voor (hoog)begaafde leerlingen. De vraag over aspecten die aan bod moeten komen in het beleid voor het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen had meer effect gehad wanneer het als een gesloten vraag geformuleerd werd. Veel leerkrachten hadden moeite met aspecten voor het beleid te formuleren een gesloten vraag had sturing kunnen bieden aan de gedachten van de leerkrachten.

Literatuurlijst

- Alkema, E., Dam van, E., Kuipers, J., Lindhout, C. & Tjerkstra, W. (2006). *Meer dan onderwijs: theorie en praktijk van het onderwijs in de basisschool*. Assen: van Gorcum
- Delcourt, M.A.B., Loyd, B.H., Cornell, D.G., & Goldberg, M.D. (1994). Evaluation of the effects of programming arrangements on student learning outcomes. *Research Monograph 94108, National Research Center on the Gifted and Talented*. Storrs, CT.
- Drent, S. & Gerven, van E. (2007) *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het Basisonderwijs*. Assen: van Gorcum
- Educate2XL (2012) *Wat is Leonardo onderwijs*. Gevonden op 16 april 2012, op http://leonardoeducates2xl.nl/?page_id=185
- Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkgericht onderzoek*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant
- Hoogeveen, L., Hell van J., Mooij, T. & Verhoeven, L. (2004). *Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde kinderen: meta-analyses en overzicht van internationaal onderzoek*. Nijmegen: Radboud Universiteit
- Kaufmann, F. (1991). *De moed om te slagen: een nieuwe kijk op onderprestatie. Ninth world conference on gifted en talented children*. Den Haag
- Lammers van Toorenburg, W. (2005). *Hoogbegaafd, nou én?* Samsara, Amsterdam.
- Landelijk Informatie Centrum Hoogbegaafdheid, stichting Plato (2012). *Onderpresteren*. Gevonden op 14 april 2012, op <http://www.lich.nl/Onderpresteren.pdf>
- Landelijk Informatie Centrum Hoogbegaafdheid, stichting Plato (2012). *Hoogbegaafde kinderen in actie*. Gevonden op 16 april 2012, op <http://www.lich.nl/materialen.htm>
- Landelijk Informatie Punt Onderwijs, Hoogbegaafdheid en Excellentie [SLO] (2012.) *Algemeen*. Gevonden op 16 april 2012, op <http://hoogbegaafdheid.slo.nl/hoogbegaafdheid/algemeen/>
- Landelijk Informatie Punt Onderwijs, Hoogbegaafdheid en Excellentie [SLO] (2012) *Veelgestelde vragen*. Gevonden op 16 april 2012, op <http://hoogbegaafdheid.slo.nl/over/faq/#00001>
- (Leer)stoornissen (her)kennen en aanpakken - *Do's en don'ts bij (leer)stoornissen* (2012). Gevonden op 12 april 2012, op <http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/downloads/fiche2xspeciaal.pdf>
- Meijer, R. (2008). *Een disharmonisch ontwikkelingsprofiel, in de volksmond de verbaal/performaal kloof onderzocht*. Gevonden op 12 april, op <http://www.pharosnl.nl/?v-p-kloof>
- Mooij, T., Hoogeveen, L., Driessen, G., Hell van J. & Verhoeven, L. (2007). *Succescondities voor onderwijs aan hoogbegaafde kinderen: eindverslag van drie deelonderzoeken*. Nijmegen: Radboud Universiteit
- Mönks, F. & Ypenburg, I. (1995). *Hoogbegaafde kinderen thuis en op school*. Centrum voor begaafdheidsonderzoek
- Psychon (2012). *Hoogbegaafdheid*. gevonden op 5 april 2012, op <http://www.psycon.nl/data/hoogbegaafd.html>
- Randall, V. (1999). Cooperative Learning: Abused and Overused? *Gifted Child Today Magazine*, 22, 14-16.
- Rijksoverheid (2012). *Ondersteuning hoogbegaafde leerlingen*. Gevonden op 16 april, op http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/ondersteuning-hoogbegaafde-leerlingen?ns_campaign=Thema-Onderwijs_en_wetenschap&ro_adgrp=Passend_onderwijs-Ondersteuning_hoogbegaafde_leerlingen&ns_mchannel=sea&ns_source=google&ns_linkname=%2Bhoogbegaafd&ns_fee=0.00
- Rijksoverheid (n.d.). *Wat is de overheid van plan met het passend onderwijs aan leerlingen met een zorgbehoefte?* Gevonden op 5 mei, op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/vraag-en-antwoord/wat-is-de-overheid-van-plan-met-het-passend-onderwijs-aan-leerlingen-met-een-zorgbehoefte.html>

- Renzulli, J.S., Reis, S.M. & Smit, L.H. (1981). The revolving door identification model. Connecticut: *Creative Learning Press*.
- Resing, W.C.M. & Blok, J.B. (2002). De classificatie van intelligentiescores: voorstel voor een eenduidig systeem. *De Psycholoog*, 37, 244-249.
- Ven, van de R. (2012) *Definities*. Gevonden op 5 april 2012, op [http://riannevdven.nl/hoogbegaafd/Wat is dat eigenlijk, onderpresteren?](http://riannevdven.nl/hoogbegaafd/Wat_is_dat_eigenlijk_onderpresteren?) (n.d.). Gevonden op 14 april, op http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/onderpresteren/onderpresteren_wat.html
- Wind, W. & Feenstra, A. (2003). *Omgaan met hoogbegaafde leerlingen*: een praktische handreiking voor de pabo. Bussum: Uitgeverij Coutinho
- Zijlstra H, Waarde van der B. (2007) *Slim en sociaal: hoogbegaafden en dalton onderwijs*. Gevonden op 5 mei 2012, op http://www.daltonplan.nl/uploads/media/Slim_en_sociaal.pdf

Bijlagen

Bijlage 1: Instrumentenmatrix

Bijlage 2: Overzicht van de uitkomsten van de vragenlijst voor de leerkrachten

Bijlage 1: Instrumentenmatrix

Onderzoeksinstrumenten:	Observatie	Interview	Vragen lijst	Methode Analyse	literatuur onderzoek
Deelvragen:					
1.1 Wat zijn 'begaafde' kinderen volgens de literatuur?					X
1.2 Welke interventies blijken effectief om in te spelen op de behoeften van begaafde kinderen in het onderwijs?					X
1.3 Over welke vaardigheden moet een leerkracht beschikken om onderwijs te geven dat aansluit bij de behoeften van begaafde leerling?					X
1.4 Welke wijze van instructie blijkt effectief voor begaafde leerlingen?					X
1.5 In hoeverre is een doorgaande leerlijn betreffende het aanbod van activiteiten aan begaafde leerlingen van belang voor de ontwikkeling van deze leerlingen?					X
1.6 Welke eisen worden er landelijk gesteld om tegemoet te komen aan de behoeften van begaafde kinderen in het basisonderwijs?					X
2.1 Welke specifieke onderwijsbehoeften hebben begaafde leerlingen?			X		X
2.2 Welke middelen worden ingezet op OBS Karrepad om tegemoet te komen aan de behoeften van begaafde leerlingen?	X	X	X		
2.3 In hoeverre sluiten de methodes waarmee gewerkt wordt op OBS Karrepad aan bij de behoeften van begaafde leerlingen?		X	X	X	
2.4 Op welke wijze wordt er instructie gegeven aan begaafde leerlingen op OBS Karrepad en verschilt deze instructie met de instructie aan de andere leerlingen?	X	X	X		
2.5 In hoeverre is er sprake van een doorgaande lijn betreffende het aanbod van activiteiten aan begaafde leerlingen op OBS Karrepad?	X	X			
2.6 Wat vinden de leerkrachten op OBS Karrepad van hun aanpak aan begaafde leerlingen en wat verwachten zij van een beleid betreffende het onderwijs aan begaafde leerlingen?		X	X		
3.1 Wat is de visie van scholen in de gemeente Groningen waar gewerkt wordt met een programma voor hoogbegaafde en begaafde		X			X

leerlingen?					
3.2 Welke middelen worden ingezet op scholen in de gemeente Groningen met een programma voor (hoog)begaafde leerlingen om tegemoet te komen aan de behoeften van begaafde leerlingen?	X	X			
3.3 In hoeverre sluiten de methodes waarmee gewerkt wordt op scholen in de gemeente Groningen met een programma voor (hoog)begaafde leerlingen aan bij de behoeften van begaafde leerlingen?		X		X	

Bijlage 2: Vragenlijst voor de leerkrachten met resultaten

Er zijn 22 vragenlijsten uitgereikt, hiervan zijn er 19 ingevuld. De resultaten over het geslacht en de ervaring in het lesgeven zijn niet verwerkt. Dit was niet van belang voor het onderzoek, maar was bedoeld als extra informatie voor de onderzoeker.

1. Deze vragenlijst is ingevuld door een:

- ☐ Man
- ☐ Vrouw

2. Hoe lang sta je al voor de klas?

- ☐ 0 – 5 jaar
- ☐ 5 – 10 jaar
- ☐ 10 – 15 jaar
- ☐ 15 – 20 jaar
- ☐ Meer dan 20 jaar

3. Heb je ervaring met het lesgeven aan (hoog)begaafde leerlingen?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Heb je 'nee' geantwoord op vraag 3, ga dan door naar vraag 6. Heb je 'ja' geantwoord op vraag 3, vul dan vraag 4 in. Je kunt hierbij meerdere opties aankruisen.

4. Wat doe jij in je klas om tegemoet te komen aan de behoeften van (hoog) begaafde leerlingen?

- ☐ Ik geef de (hoog) begaafde leerlingen een passende instructie en laat ze vervolgens zelfstandig aan het werk gaan
Bovenbouw (7,8): III
Middenbouw (4,5,6): IIII
Onderbouw (1,2,3): IIIII
- ☐ Ik laat de (hoog) begaafde leerlingen meedoen met het tempo van de rest van de klas
Bovenbouw (7,8): I
Middenbouw (4,5,6): I
Onderbouw (1,2,3): II
- ☐ Ik geef de (hoog) begaafde leerlingen regelmatig de mogelijkheid om een activiteit te doen die aansluit bij hun interesses.
Bovenbouw (7,8): III
Middenbouw (4,5,6): III
Onderbouw (1,2,3): IIIII
- ☐ Ik bied de (hoog)begaafde leerlingen een gedeelte van de oefenstof uit de methode aan, omdat deze kinderen minder oefening nodig hebben
Bovenbouw (7,8): IIII
Middenbouw (4,5,6): IIII
Onderbouw (1,2,3):
- ☐ Ik bied de (hoog)begaafde leerlingen verrijkingsstof aan waarbij ik een beroep doe op hun creativiteit. Noteer wanneer je hier een methode/materiaal voor gebruikt de naam van deze methode/ dit materiaal: _____
Bovenbouw (7, 8):
Werkstukken: II
Somplex: I
Routeboekje: I
Uitdagen voor kids: I

Rekentoppers: I
 Taaltoppers: I
 Zoek Het Zelf Maar Uit: I
 Ajodakt: I
 Topklassers: I
 Stof voor het VO (biologie, natuur-, wis-, schei-, sterrenkunde, cultuur): II
Middenbouw (4, 5, 6):
 Rekenmeesters: I
 Somplex: I
 Leeskraker: I
 plustaak (taal): I
 Plusboek (rekenen): I
 internet: I
Onderbouw (1,2, 3):
 Verdieping werkbladen: I
 Knutselopdrachten: I
 Veilig leren lezen zon/ raket leesboek + werkboek: IIII
 verrijkingstof Alles Telt: II
 slagwerk: II
 Extra leesmateriaal: I
 Piramide Pientere kinderen: I

- ☐ Ik maak gebruik van speciaal projectwerk, namelijk:
 - Zoek het zelf maar uit (gr. 7)
- ☐ Anders:
 - Methodes van andere scholen die wij zelf niet hebben (gr. 4/5)
 - Eigen extra werk op niveau

- Leerkracht van gr 7 heeft 5 opties aangekruist.
- Leerkracht van gr 4/5, 4, 1/2, 7, 6 heeft 4 opties aangekruist
- Leerkracht van gr 1/2, 1/2, 5, 5 heeft 2 opties aangekruist
- Leerkracht van gr 8, 8, 1/2 heeft 3 opties aangekruist
- Leerkracht van gr 6, 1/2, 6, 1/2 heeft vraag niet ingevuld

5. Op welke wijze geef jij instructie aan (hoog)begaafde leerlingen?

- ☐ Ik laat de (hoog)begaafde leerlingen zoveel mogelijk mee doen met de instructie die ik de overige leerlingen bied
 - Bovenbouw (7,8): I
 - Middenbouw (4,5,6): II
 - instructie is de basis, ook voor hoogbegaafden
 - Onderbouw(1,2,3): III
- ☐ Ik bespreek aan het begin van de dag (onderbouw) /week (bovenbouw) de taken die op de planning staan en laat de (hoog)begaafde leerlingen op hun eigen tempo werken
 - Bovenbouw (7,8):II
 - Middenbouw (4,5,6):IIII
 - Onderbouw(1,2,3): I
- ☐ Ik laat de (hoog)begaafde leerlingen samen uitzoeken wat ze moeten doen en hoe ze dat kunnen doen
 - Bovenbouw (7,8): II
 - een deel van de taak
 - Middenbouw (4,5,6): II
 - Alleen als het kan. Als je meer 'dezelfde soort' hoogbegaafde leerlingen hebt.
 - Onderbouw(1,2,3): I

☐ Anders:

Bovenbouw (7,8): I

- Normaliter doen ze niet mee, behalve als ik wil dat iedereen mee doet.

Middenbouw (4,5,6):

Onderbouw(1,2,3): III

- In het groepsplan (1-zorgroute) wordt een apart groepje van 'snelle Jelles' gevormd, waarin de methodes/middelen/activiteiten opgenomen worden om deze leerlingen in hun individuele behoeften te kunnen voorzien (extra uitdaging/verrijking).

- Speciale lesstof + keuzewerk op niveau

- Waar nodig is laat ik ze meedoen met de klas. Voor de rest zelfstandige verwerking

Gr. 7, 3: vult antwoord A en C in.

Gr. 4: vult antwoord A, B, C in.

niet ingevuld door 2 uit groep 6

Niet ingevuld door 2 uit de kleuterklas

6. In hoeverre vind je dat de methodes die op school gehanteerd worden, aansluiten bij de behoeften van (hoog) begaafde leerlingen?

☐ De meeste methodes sluiten goed aan bij de behoeften van (hoog) begaafde leerlingen (Geef ook aan waarom)

Bovenbouw (7, 8): II

- Ze dagen de kinderen uit

- Er is toch veel verrijking/verdieping. Niet genoeg maar toch..

Middenbouw (4,5,6): I

- Matig (gr 4/5)

Onderbouw (1,2,3): IIII

- Veilig Leren Lezen biedt veel gevarieerd materiaal waarmee de leerlingen zelfstandig bezig kunnen zijn. Alles Telt en Slagwerk ook.

- Veilig Leren Lezen heeft extra materialen voor begaafde leerlingen → Raket + zon. Alles telt heeft verrijkingswerk

- In de meeste methodes (met name in de hogere groepen) is wel sprake van differentiatie in de leerstof. Bijvoorbeeld lesmethode Veilig leren lezen: ook geschikt voor de begaafde leerlingen uit groep 2.

☐ De meeste methodes sluiten niet goed aan bij de behoeften van (hoog) begaafde leerlingen (Geef ook aan waarom niet)

Bovenbouw (7,8): II

- teveel van hetzelfde, ze vinden het saai (gr. 7)

- methodes worden geschreven voor de gemiddelde leerling.

Middenbouw (4,5,6): IIII

- Taal & Spelling helemaal niet. Bij rekenen nog wel iets extra in de methode. Bij andere vakken kun je zelf dieper op de onderwerpen ingaan.

- Geschreven voor het gemiddelde kind

- te weinig stof die recht doet aan hun kwaliteiten

Onderbouw (1,2,3): II

- Alles telt sluit niet goed aan. Veilig leren lezen wel (zonboek)

- De methodes zijn niet uitdagend

☐ Anders:

Bovenbouw (7,8): I

- Vooral de rekenmethode sluit goed aan. De taalmethode redelijk. De aardrijkskunde ook redelijk, vooral door kwismeester.

Middenbouw (4,5,6): I

- Sluit soms wel en soms niet aan

Onderbouw (1,2): II

- We gebruiken bij de kleuters de methode Piramide. Hierbij is 1 deel voor pientere kinderen.
- Extra materiaal is nodig, dus combinatie

7. Waar moet een methode volgens jou aan voldoen om aan te sluiten bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen?

Bovenbouw (7, 8): II

- Stof moet aansluiten bij het VO: I
- meer differentiatie naar boven: I
- Meer stof en diversiteit: I
- Uitdaging: II

Middenbouw (4,5,6):

- Zelfsturend: I
- Uitdagend: III
- Aansluiten bij meervoudige intelligenties: I
- Moeilijker: I
- Zelfstandig werken: II
- Samenwerkingsopdrachten: I
- Meer verrijkingstof: I
- Meer verdieping: II
- Compacting van de leerstof: I

Onderbouw (1,2,3):

- uitdaging op hun eigen niveau: IIIII
- Aansluiten bij de belevingswereld: I
- Zelfstandige opdrachten: II
- Meervoudige intelligenties: II
- Moeilijker: I
- Aansluiten bij de behoeften: I
- Eigen materiaal is altijd nodig naast methode: I
- Extra verdieping: I
- Differentiatie mogelijkheden: I

8. Welk aspect mag zeker niet ontbreken in een beleid voor het omgaan met (hoog) begaafde leerlingen?

Bovenbouw (7,8): III

- Zelf ontdekken: I
- Zelfwerkzaamheid: I
- Presenteren/toetsing: II
- Uitdaging: I
- Samenwerking: I
- Positie van de (hoog)begaafde leerling t.o.v. de rest van de groep (ze maken deel uit v.d. groep): I

Middenbouw (4,5,6): IIIIIII

- Sociale aspect/maatjes opdrachten: I
- uitdaging bieden aan leerling na overleg met leerling en ouders: I
- Controle: I
- Presenteren: I
- Methodes die opgaven voor (hoog)begaafde leerlingen kant en klaar aanleveren: I
- tijd en aandacht: I
- Zelfstandigheid: I

- *Uitdaging: I*
- *Extra materiaal bieden: I*
- Onderbouw (1,2,3): IIIIII*
- *Sociaal-emotioneel aspect: II*
- *ze zijn onderdeel van de klas: vergeet ze niet! Niet teveel zelfstandig werken: II*
- *uitdaging: II*
- *(hoog)begaafde leerlingen opnemen in zorgplan: I*
- *Mogelijkheden bieden: I*
- *Zelfstandigheid: I*

Niet ingevuld door leerkracht gr 7, gr 1/2